

**Att
fortsätta
välja
jämsställdhet**

Innehåll

Sammanfattning	3
1 Inledning	5
1.1 Uppdrag och syfte	6
1.2 Begreppen jämställdhet och tillväxt	7
2 Metod	10
2.1 Kunskapsöversikt	11
2.2 Intervjuer	13
2.3 Urval och sammanställning av relevanta studier	13
2.4 Metodkritik	14
3 Jämställdhet som hävstång för tillväxt – identifierade samband	16
3.1 Ojämställdhet bromsar tillväxt	17
3.2 Jämställdhet ökar tillgången på arbetskraft	19
3.3 Jämställdhet gör att humankapitalet används effektivare	22
3.4 Jämställdhet ökar organisationers lönsamhet och effektivitet	25
3.5 Jämställdhet fördjupar demokratin och ökar socialt kapital	28
3.6 Jämställdhet ökar innovationsförmågan och samhällets resiliens	30
4 Jämställdhet som hävstång för tillväxt – observationer	32
4.1 Fler tillväxtaktörer uppmärksammar sambandet mellan jämställdhet och tillväxt	33
4.2 Innovativa städer och landsbygder	36
4.3 Intersektionella perspektiv	39
4.4 Nya sätt att diskutera tillväxt	41
5 Avslutande diskussion	45
Referenser	53

Sammanfattning

Sedan 2011 har det tillkommit ny forskning och empiri rörande jämställdhet och tillväxt. **Att fortsätta välja jämställdhet** är en uppdatering av rapporten **Att välja jämställdhet** som togs fram av Tillväxtverket 2011. Studien sammanställer aktuell kunskap om eventuella samband mellan jämställdhet och hållbar tillväxt. Syftet med rapporten är att beskriva i vilken mån kunskapsgrunden för de identifierade sambanden förstärkts eller försvagats, och om nya samband identifierats.

Rapporten redogör för förutsättningar och syfte och ger en sammanfattande bakgrund till begreppen jämställdhet och tillväxt. Därefter följer en metodbeskrivning. Resultat från litteraturgenomgången beskrivs i därefter följande avsnitt, inklusive de samband som identifierats gällande hur jämställdhet kan bidra till tillväxt. Kontigo har skrivit rapporten på uppdrag av Tillväxtverket.

Kunskapsöversikten visar att jämställdhet bidrar till tillväxt, såväl på samhällsnivå som på organisationsnivå. Jämställdhet bidrar även till att skapa förutsättningar för långsiktigt hållbar tillväxt, genom att fördjupa demokratin och det sociala kapitalet samt öka samhällets resiliens.

Rapporten beskriver fem huvudsakliga förklaringar till hur jämställdhet bidrar till tillväxt:

- **Jämställdhet ökar tillgången på arbetskraft.**
- **Jämställdhet gör att humankapitalet används effektivare.**
- **Jämställdhet ökar effektivitet och lönsamhet i organisationer.**
- **Jämställdhet fördjupar demokratin och ökar det sociala kapitalet.**
- **Jämställdhet ökar innovationsförmågan och ökar samhällets resiliens.**

Kunskapsöversikten visar att det har skett en förflyttning på området. Organisationer på regional, nationell och internationell nivå betraktar idag jämställdhet som en självklar och betydelsefull del i att skapa hållbar tillväxt i större utsträckning. Användningen av begreppet hållbar tillväxt har nått genomslag, inte minst sedan FN:s mål för hållbar utveckling (Agenda 2030) lanserades i september 2015. Målen kan sägas ha bidragit till en förflyttning i riktning mot att jämställdhet och tillväxt ses som naturliga kompanjoner i tillväxtarbetet. Jämställdhet betraktas antingen som en förutsättning för att tillväxt ska komma till stånd, eller som en hävstång för ekonomin, där det är möjligt att investera i jämställdhet med utdelning i form av ökad ekonomisk tillväxt och ett bättre samhälle för invånarna.

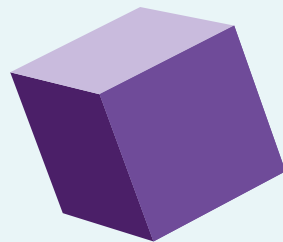
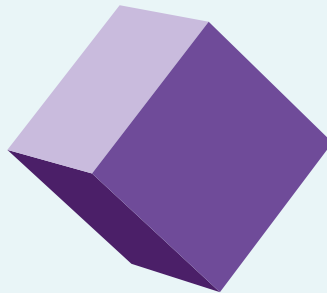
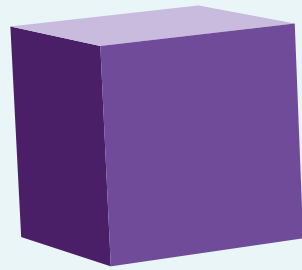
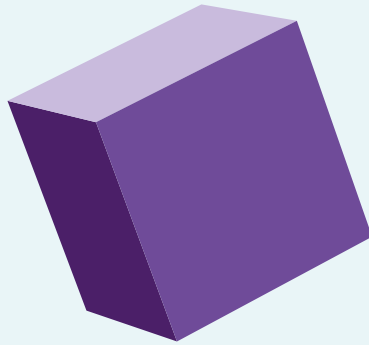
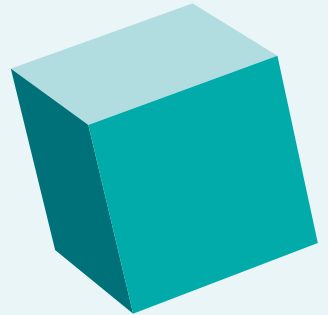
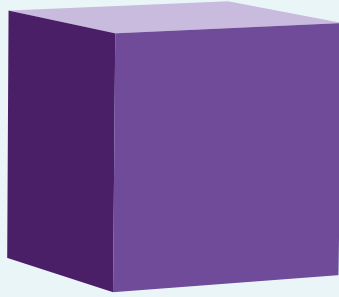
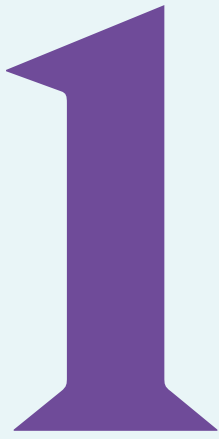
Kunskapsöversikten visar att det har skett en förflyttning på området. Organisationer betraktar idag jämställdhet som en självklar och betydelsefull del i att skapa hållbar tillväxt.

Relativt lite ny forskning har framkommit i litteratursök, liksom i kontakten med forskare och praktiker. Det förefaller som att kunskapsutvecklingen om jämställdhetens påverkan på ekonomisk tillväxt i stället tagits över av internationella organisationer och konsultföretag. Behov av ny kunskap och praktik efterfrågades i forskarintervjuerna, bland annat frågan om att konkretisera hur jämställdhet och tillväxt samverkar. Vad händer i det praktiska arbetet när dessa perspektiv konkretiseras och kombineras?

Här lyftes också vikten av att fortsätta problematiseringen av maktförhållanden och skillnader i tillgång till makt, resurser och offentlig service. Själva verksamheterna och dess problem och möjligheter avgör arbetets inriktning och ökar möjligheterna att nå längre inom både jämställdhet och tillväxt och att dra nytta av de investeringar som offentliga, privata och ideella aktörer, och en mångfald av enskilda invånare, gör för en jämställd tillväxt på olika nivåer i samhället.

Tack till Anna Tengqvist och Ylva Saarinen från Kontigo som arbetat med rapporten.

1 Inledning

1.1 Uppdrag och syfte

Jämställdhet uppfattas alltmer som en förutsättning för att tillväxt ska komma till stånd, i synnerhet hållbar tillväxt. Den uppfattningen visar på en förflyttning, då jämställdhet och tillväxt tidigare ofta betraktades som ett omaka par, där jämställdhet ansågs begränsa liberala marknadskrafter och belasta samhällsekonomin och vice versa.¹

2011 tog Tillväxtverket fram en rapport om sambanden mellan jämställdhet och tillväxt, med rubriken **Att välja jämställdhet**. Bakgrunden var ett regeringsuppdrag att utreda och beskriva förekomsten och frånvaron av ett jämställdhetsperspektiv i det regionala tillväxtarbetet. Det långsiktiga syftet med regeringsuppdraget var att underlätta för det regionala tillväxtarbetet att anpassas till regionala förutsättningar, och att göra detta med jämställdhet som grund. Rapporten har sedan dess fått stor spridning och bland annat påverkat regionernas arbete under åren 2012–2018.

I rapporten presenteras en sammanställning av teoretiska och observerade samband mellan jämställdhet och tillväxt. Rapporten visar på fyra möjliga sorters samband mellan ökad jämställdhet och ökad tillväxt:

- Jämställdhet gör att humankapitalet används effektivare.
- Jämställdhet fördjupar demokratin och ökar det sociala kapitalet.
- Jämställdhet ökar den regionala attraktiviteten.
- Jämställdhet ökar den regionala innovationsförmågan.

Även ett femte samband diskuteras, där jämställdhet bedömdes kunna öka lönsamheten i företag.

Sedan 2011 har det tillkommit ny forskning och empiri rörande jämställdhet och tillväxt. Tillväxtverket har därför uppdaterat rapporten **Att välja jämställdhet** i syfte att sammanställa aktuell kunskap om eventuella samband mellan jämställdhet och hållbar tillväxt. Kontigo har genomfört kunskapsöversikten och skrivit rapporten på uppdrag av Tillväxtverket. Syftet med rapporten är att beskriva i vilken mån kunskapsgrunden för de identifierade sambanden förstärkts eller försvagats, och om nya samband identifierats.

1. Samtidigt består vissa motsättningar mellan tillväxt och jämställdhet, se t.ex. E. Magnusson m.fl. (red.), *Critical studies of gender equalities*, 2008, och M. Petersson McIntyre, *Jämställdhet på köpet?*, 2014.

1.2 Begreppen jämställdhet och tillväxt

Jämställdhet

Jämställdhet innebär att kvinnor och män har samma makt att forma samhället och sina egna liv, med samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter på livets alla områden. Detta innebär att alla har rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare och forma villkoren för beslutsfattande, samt rätt till ekonomisk självständighet, utbildning, jämn fördelning av obetalt hem- och omsorgsarbete, jämställd hälsa och kroppslig integritet.

På senare år har medvetenheten om att olika sociala maktordningar samverkar ökat, det vill säga att ojämställdhet påverkas av fler faktorer än kön. I t.ex. regeringsuppdraget Jämställd regional tillväxt har vikten av att ställa frågan om ”vilka kvinnor och vilka män” betonats. Vem gäller jämställdheten? Hur påverkas människors situationer och behov av att vara kvinna, inrikes och utrikes född, i olika ålder eller boende i stad eller på landsbygden? Hur påverkar detta olika kvinnors och mäns möjligheter att forma samhället och sina egna liv? Vilka skillnader i levnadsförhållanden ger det?²

Jämställdhet är ett politiskt begrepp som sedan år 2005 ska genomsyra alla områden inom svensk politik, inklusive tillväxtpolitiken. Jämställdhet är ett mål i sig, och styrs av våra jämställdhetspolitiska mål, av regeringsformen, av myndigheters regleringsbrev och av alltfler mål satta i privata och civila organisationer.

Med utgångspunkten att den demokratiska staten är skyldig att behandla sina medborgare lika, är det ett självklart mål att arbeta för jämställdhet. Kvinnor och män ska ha lika stor rätt att ta del av offentliga resurser och satsningar och de ska ges lika möjlighet att delta i och påverka utformningen av samhället.

Jämställdhet betraktas också i många sammanhang som ett medel för att uppnå andra mål, t.ex. kvalitetsutveckling i organisationer, ökad effektivitet i verksamhet eller ökad tillväxt.

Begreppet jämställdhet definieras ibland olika av olika aktörer. Forskare brukar betona vikten av att begreppet definieras i relation till det sammanhang där det används. Det är också viktigt att formulera de mål som jämställdhetsarbetet syftar till, något som också gäller på området tillväxt.

Åsa Löfström konkretiserar t.ex. jämställdhet och tillväxt på arbetsmarknaden:

When gender equality is present in the labour market, work in society is distributed rationally between the sexes. This means that a given occupation is allotted to the person most suitable and not due to prejudices or discriminating rules or practices. Where all normal cases are concerned, this leads to a better economic outcome than in alternative cases.³

2. Se Regeringskansliet, Handlingsplan för en jämställd regional tillväxt, 2012.

3. Å. Löfström, Gender equality, economic growth and employment, 2008, s. 8

Tillväxt

Tillväxt likställs vanligtvis med ekonomisk tillväxt. Den vedertagna definitionen av begreppet tillväxt innebär en ökning i bruttonationalprodukten (BNP) över en given tidsperiod. Tillväxt förväxlas ibland med begreppet välstånd. Välstånd avser den ekonomiska utvecklingsnivån vid en viss tidpunkt, medan tillväxten mäter förändringen i densamma mellan två tidpunkter. Ett lands välstånd mäts vanligen i dess BNP per capita, medan tillväxten avser förändringen i densamma.

Är ökad tillväxt och ökat ekonomiskt välbefinnande alltid något positivt? Vad innebär tillväxt, och hur kan en mer hållbar tillväxt se ut?

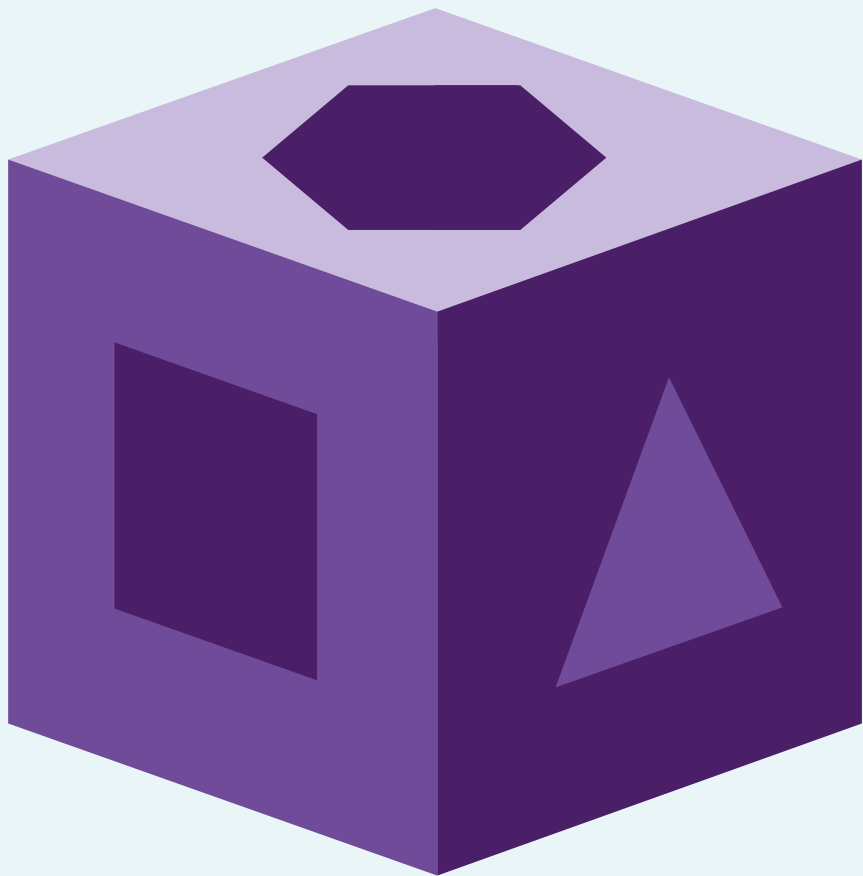
Begreppet tillväxt har ifrågasatts på flera områden. Är ökad tillväxt och ökat ekonomiskt välbefinnande alltid något positivt? Vad innebär tillväxt, och hur kan en mer hållbar tillväxt se ut? Kritiken har huvudsakligen handlat om följande områden:

- BNP som mått på välbefinnande täcker inte in alla de aspekter som påverkar livsvillkoren i ett land.
- BNP tar inte hänsyn till det obetalda arbetets värde för ekonomin, t.ex. obetalt vård- och omsorgsarbete och ideella insatser i civilsamhället.
- BNP-måttet saknar rättvis- och fördelningsperspektiv.
- BNP-måttet speglar inte hur tillväxten i olika utsträckning är beroende av att förbruka olika typer av ändliga resurser.⁴
- Effektivitet- och jämlikhetsspår i olika strategier (t.ex. EU:s ekonomiska och regionala tillväxtstrategier) behöver kopplas samman för att ge en mer inkluderande förståelse av tillväxt.⁵
- BNP-begreppet utelämnar skillnader mellan kvinnor och män och deras ojämlika levnadsvillkor. Det kan inte antas att alla kvinnor och män har tillgång till och använder resurser på samma sätt.⁶

Ekonomiforskare med ett feministiskt perspektiv har kritiserat ekonomiska teorier för att se marknaden som könsneutral och att det i ekonomiska teorier finns ett enkelspårigt intresse för marknaden.⁷

4. Dessa fyra punkter kommer från Tillväxtverket, *Att välja jämställdhet*, 2011
5. D. Perrons, "Regional disparities and equalities", 2011
6. EIGE, *Economic benefits of gender equality in the European Union*, 2017
7. Ibid.

2

2 Metod

Att genomföra en kunskapsöversikt innebär att undersöka och beskriva den befintliga kunskapen inom ett ämnesområde med en systematisk, tydligt definierad och reproducerbar metod. I praktiken handlar det om att göra systematiska genomgångar av innehållet i ett antal relevanta forskningsdatabaser.

Värdefulla bidrag till kunskapen kommer även från utredningar och analyser som publicerats av offentliga aktörer, exempelvis OECD, IMF och Europeiska jämställdhetsinstitutet, EIGE. De publiceras inte som forskning, utan i form av rapporter. De ingår därför inte i forskningsdatabaser, utan får identifieras genom sökningar i sökmotorer och på kända organisationers hemsidor. Denna typ av material kallas med ett annat ord för gråstudier.

Andra sorters kunskap finns hos de experter som arbetar med frågorna i verkliga livet; det kan röra sig om både forskare och praktiker i organisationer som arbetar med jämställdhet och tillväxt. De kan bidra med mer nyanserad förståelse av hur kunskapen inom området har utvecklats, men även uppmärksamma relevanta bidrag som inte påträffats under de tidigare sökningarna i forskningsdatabaser och efter gråstudier. I detta kapitel beskrivs de olika metoderna i korthet.

2.1 Kunskapsöversikt

Denna studie syftar till att fånga hur forskningen har utvecklats med avseende på kunskapen om samband mellan jämställdhet och ekonomisk tillväxt sedan år 2011, vilket innebär att det är en uppdatering av kunskapsläget sedan kunskapsöversikten **Att välja jämställdhet** samma år.

En kunskapsöversikt utgår ifrån en sökstrategi, som kan vara mer eller mindre bred. En bred sökstrategi fångar ett stort material och inkluderar stora delar av det som är relevant, men också mycket som inte är relevant. En smalare sökstrategi fångar ett mindre material. Den missar delar av den relevanta litteraturen, men utesluter en stor del av den litteratur som inte är relevant. Rätt gjord ger en smalare sökstrategi således färre men mer relevanta träffar.

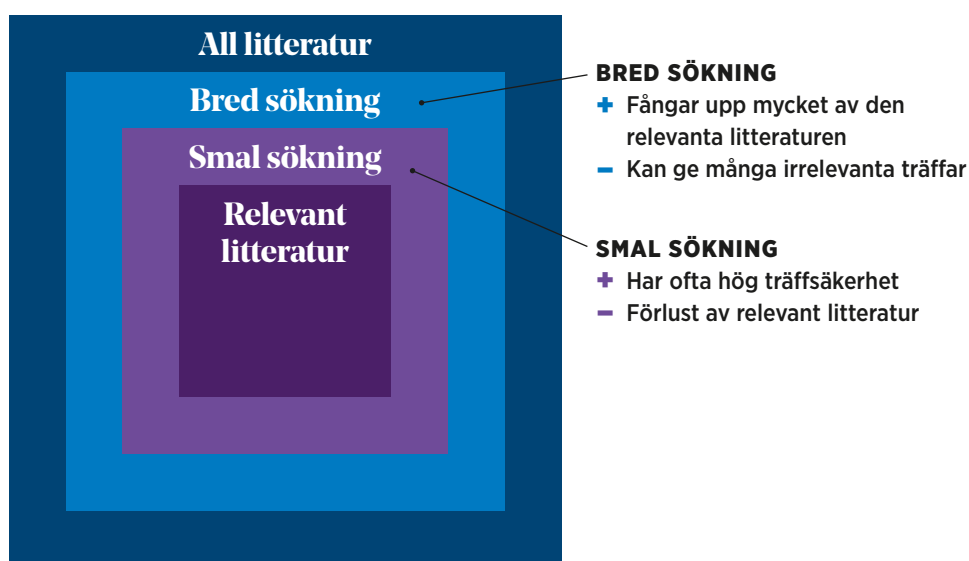
Undersökningen inleddes med en bred sökstrategi. Denna sökstrategi fungerade i mindre databaser med enbart svensk litteratur, men i internationella databaser blev antalet sökträffar i flera fall över 15 000, samtidigt som mängden irrelevanta träffar var hög, vilket föranledde utvecklingen av en smalare sökstrategi.

För att fånga en så stor andel som möjligt av den forskning som gjorts sedan 2011 utvaldes ett flertal forskningsdatabaser, både svenska och internationella, för systematiska sökningar. Forskning om ekonomisk tillväxt och jämställdhet utförs av forskare inom olika områden, däribland nationalekonomi, företagsekonomi, statsvetenskap, kulturgeografi, sociologi och genusforskning. Det innebär att databaserna som sökningarna gjordes i måste innefatta en bredd av olika ämnesområden. Baserat på denna förutsättning och studiens karaktär valdes följande sex databaser ut, två med svensk forskning och fyra med internationell forskning:

- SwePub
- Kvinnsam
- International Bibliography of the Social Sciences (IBSS)
- Political Science Complete (PSC)
- Social Science Citation Index (SSCI)
- SocINDEX

För att komplettera underlaget gjordes även ett så kallat "gråsök", där organisationers egna hemsidor genomsöktes för relevanta dokument, eftersom inte alla organisationsrapporter finns katalogiserade i akademiska databaser. Organisationer valdes efter relevans för uppdragets utformning men sökningarna hade även en utforskande karaktär, genom att dessa sidor nyttjades som länkar till andra sidor med relevant och trovärdigt material. En genomsökning gjordes av relevanta hemsidor såsom (men inte begränsat till):

- OECD
- Jämställ.nu
- Tillväxtverket
- Vinnova
- Oxfam
- Regeringen (svenska regeringens hemsida)

Figur 1. Breda och smala litteratursökningar i forskningsdatabaser.

Källa: SBU, Utvärdering av metoder i hälso- och sjukvården och insatser i socialtjänsten. 2017, s. 34.

2.2 Intervjuer

För det här uppdraget gjordes nio intervjuer: sju med forskare samt två med representanter för civilsamhället. Vi ställde frågor om hur de ser på sambandet mellan jämställdhet och tillväxt, om deras syn på hur diskussionen av jämställdhet utvecklats, vilka behov de ser av ytterligare forskning på området samt om övriga inspel till uppdraget. De har också bidragit med tips på litteratur och förslag på forskare med kompetens om jämställdhet och tillväxt. Resultaten från intervjustudien ingår i rapportens resultat- och diskussionsdel.

**intervjuer har samman-
taget gjorts för det här
uppdraget.**

2.3 Urval och sammanställning av relevanta studier

För att definiera vilka studier som är relevanta att analysera i sin helhet finns en tydlig process för inkludering och exkludering av material. Samma urvalsprocess användes för både forskningsartiklar, gråstudier och litteraturtips från forskare och praktiker. Denna process utgick ifrån en granskning med urval i tre steg, där först titlar, sedan innehåll i sammanfattning (abstract) och slutligen den fullständiga artikeln eller rapporten lästes och granskades utifrån relevans.

Under analysen av materialet konstaterades att det helt saknades forskning om sambandet mellan jämställdhet och regional attraktivitet, som identifierats i studien år 2011. Det är även en etablerad del av tillväxtarbetet, där jämställdhet ofta lyfts fram som en av flera delar som skapar regional attraktivitet. Därför gjordes ett fördjupat sök i forskningsdatabaserna specifikt efter denna typ av forskning, dock utan resultat.

En sista, och slutgiltig, gallring av materialet gjordes sedan för att sammanställa en mer djupgående analys av texternas betydelse för projektet och deras bidrag till forskningen. Här besvarades frågor som "hur påverkar jämställdhet tillväxt?" och "finns en intersektionell dimension i förståelsen av jämställdhet i materialet?". Dessa texter är dokumentsokningens slutgiltiga resultat och används som underlag för denna rapport.

Forskning är en process, den går framåt stegvis, avstannar ibland inom vissa områden när andra områden blir mer intressanta och återupptas ibland, när intresset väcks på nytt.

2.4 Metodkritik

Kunskapsöversikten visar att det finns vissa belagda samband mellan ökad jämställdhet och tillväxt, främst på samhälls- och makronivå (t.ex. ökad BNP) och organisatorisk mesonivå (t.ex. ökad lönsamhet i företag). Samtidigt finns begränsningar i kunskapsöversikten. Trots ett omfattande sökupplägg i forskningsdatabaser består huvuddelen av resultaten av rapporter från policyaktörer och konsultföretag, snarare än forskningsstudier. Bland rapporterna från policyaktörer och konsultföretag är tillvägagångssättet i flera fall inte beskrivet på ett sådant sätt att det varit möjligt att bedöma resultatens tillförlitlighet.

De kvantitativa studier som refereras har därutöver enbart studerat korrelation, inte kausalitet. Det gör att det inte kan uteslutas att de samband som identifieras beror på någon extern faktor, som kan påverka jämställdhet och tillväxt. I de fall där det finns många av varandra oberoende studier, som kommer fram till liknande resultat under olika tidsperioder och länder och med olika variabler och urvalskriterier, är tillförlitligheten lättare att bedöma. Intervjustudien visade även att de studier som gjorts av samband mellan jämställdhet och tillväxt visar på indirekta samband, snarare än direkta samband som observerats i kontrollerade studier där en specifik variabel direkt påverkar en annan.

Jämfört med resultaten i studien från 2011 kan denna uppföljande studie ytterligare bekräfta vissa samband på grundval av många identifierade studier, medan andra har färre belägg. Inga samband som utpekades i den tidigare rapporten har helt motbevisats, men vi har inte kunnat finna några nya studier som undersöker ett av de teoretiska samband som identifierades i den tidigare rapporten, nämligen att jämställdhet ökar den regionala attraktiviteten. Däremot finns det forskning som visar att innovation inte enbart är ett urbant fenomen, utan sker även på landsbygden. Det är även tydligt att när ett samband observerats mellan jämställdhet och den regionala innovationsförmågan är detta främst ett samband på organisationsnivå. På regional nivå och samhällsnivå handlar det snarare om att jämställdhet ökar förutsättningarna för tillväxt genom ökad innovationsförmåga och resiliens.⁸

8. Resiliens kan definieras som ett samhälles förmåga att anpassa sig till, återhämta sig från och på ett konstruktivt sätt möta förändring, utmaning eller störning.

Denna kunskapsöversikt visar vilken forskning som finns, men inte vilken forskning som inte finns. Den säger inte heller något om sådana samband mellan jämställdhet och tillväxt som inte finns dokumenterade. Det kan finnas samband som ännu inte undersökts, eller som undersökts på fel sätt och därför inte kunnat påvisas. Studien redovisar de samband som vi, genom de metoder som redovisas i denna rapport, hittat forskning om. Forskning är en process, den går framåt stegvis, avstannar ibland inom vissa områden när andra områden blir mer intressanta och återupptas ibland, när intresset väcks på nytt. I denna kunskapsöversikt beskrivs den kunskap, som tagits fram sedan år 2011 och som vi har hittat.

Intervjustudien

Flera av de forskare som föreslagits till intervjustudien tackade nej på grund av att de inte arbetar med frågorna, varför antalet forskare som kunde intervjuas och bidra till rapportens underlag reducerades. De intervjuade rapporterade också att det inte görs särskilt mycket forskning på området. Detta stämmer överens med resultatet från litteraturgenomgången vilken inte identifierat någon stor mängd forskning som diskuterar sambandet mellan jämställdhet och tillväxt. Det finns sådan forskning, men den stora mängden litteratur består av gråstudier.

Forskarna bidrog med ett antal förklaringar till att det inte finns någon omfattande forskning på området. De menade att det t.ex. inom ekonomisk forskning inte har hög status att forska om jämställdhet, mainstreamforskningen på området innehåller inte genusperspektiv, det saknas resurser för och efterfrågan på forskning om jämställdhet och tillväxt. Någon påpekade att flera forskare som arbetat med de här frågorna nu är pensionerade. De discipliner där det finns genusforskning är istället statskunskap, sociologi m.fl., där den typ av beräkningar som föreliggande studie fokuserar på inte görs. Någon ställde frågan om genusforskningen utvecklats så att den blivit mer intresserad av identitetsfrågor än av strukturfrågor. Några forskare tyckte också att sambandet nu har etablerats: jämställdhet bidrar till ökad tillväxt. Forskningen kan därför nu ta nästa steg: att fortsätta att problematisera hur, i vilka sammanhang och under vilka förutsättningar jämställdhet kan bidra till tillväxt.

3

**Bromsar
tillväxt**

3 Jämställdhet som hävstång för tillväxt – identifierade samband

Forskningsöversikten visar att jämställdhet kan fungera som en hävstång för tillväxt på olika sätt. I detta kapitel beskrivs de identifierade sambanden mellan jämställdhet och tillväxt.

3.1 Ojämställdhet bromsar tillväxt

Kunskapsöversikten innehåller rapporter som beskriver sambandet mellan jämställdhet och jämlikhet som att effekten av ojämlikhet på tillväxt är negativ. Studier som relaterar till industrialiserade länder indikerar att ojämställdhet kan ha en negativ inverkan på den ekonomiska utvecklingen, speciellt när det gäller utbildning och arbetskraftsdeltagande.⁹ En metaanalys av studier på temat beskriver att effekten av ojämlikhet på tillväxt är negativ. Skillnaderna är mer uttalade i utvecklingsländer än i rikare länder, men det finns skillnader även i de länderna.¹⁰ Ett annat exempel är en OECD-rapport som visar att BNP i de nordiska länderna skulle minska om kvinnors medverkan sänktes.¹¹

Flera rapporter beskriver olika former av barriärer och hinder som gör att kvinnor och män inte har samma förutsättningar att bidra till tillväxt. Det kan gälla t.ex. ojämlik tillgång till utbildning, kompetensutveckling eller stödstrukturer för företagande, eller innovationssystem.¹² Ibland prioriterar också innovationspolitiken mansdominerade sektorer framför kvinnodominerade och könsbalanserade, i tron att det är dessa som ger tillväxt. Detta kan leda till hinder och "missade möjligheter" för kvinnors entreprenörskap.¹³

15

procents inkomstförlust orsakas av könsskillnader i OECD-länder.

9. T. Andrén, "Ekonomisk jämställdhet mellan kvinnor och män", 2012

10. P. Chuna Neves m.fl., "A meta-analytic reassessment of the effects of inequality on growth", 2016

11. OECD, *Is the last mile the longest?* 2018

12. Se M. Lindberg & A. Johansson, "Gender-sensitive business counselling", 2017; K. Pettersson, "Support for women's entrepreneurship", 2012; N.S. Bosma m.fl., "Advancing public policy for high-growth, female, and social entrepreneurs", 2016; M. Malmström m. fl., "When stereotypical gender notions see the light of day, will they burst?", 2018; M. Lindberg, "A striking pattern", 2012, och "From exclusion to inclusion in public innovation support?", 2014; E. Sundin, "Entrepreneurship, innovation and gender", 2012.

13. M. Lindberg, "A striking pattern", 2012, och "From exclusion to inclusion", 2014; S. Andersson m.fl. (red.), *Promoting innovation*, 2012

Ojämsällldhet i entreprenörskap sänker både produktivitet och jämviktslöner, samt att ojämställldhet har en negativ inverkan på inkomst per capita.

En EIGE-rapport beskriver att ojämställldhet är en begränsning när det gäller kvinnors möjligheter till företagande och deltagande på arbetsmarknaden. Rapporten innehåller en simulering utförd av David Cuberes och Marc Tegnier, som visar att ojämställldhet i entreprenörskap sänker både produktivitet och jämviktslöner, samt att ojämställldhet har en negativ inverkan på inkomst per capita. I samma rapport beskriver ILO hur könsskillnader orsakar en genomsnittlig inkomstförlust på 15 procent i OECD-länder.¹⁴

Bristande jämsällldhet i organisationer (även på individ- och gruppnivå) påverkar också ekonomin negativt. Det finns till exempel studier som visar att sexuella trakasserier är något negativt, inte enbart för enskilda individer, utan att de även påverkar ekonomiska resultat negativt.¹⁵

Ökad jämsällldhet, i form av minskade skillnader i tillgång till dessa resurser, gör att kvinnor får samma förutsättningar och resurser, vilket ger potential att bidra till ökad tillväxt. Det finns rapporter som hävdar att det snarare är tillväxt i sig själv som bidrar till jämsällldhet, främst i form av en generellt höjd utbildningsnivå och ökat deltagande på arbetsmarknaden.¹⁶ Andra rapporter menar att jämsällldhet visst är en möjliggörare för höjda utbildningsnivåer och ökat deltagande på arbetsmarknaden, och att en god ekonomisk utveckling driver på jämsällldhet – men att ojämställldhet och ojämlikhet behöver adresseras genom särskilda satsningar för att kvinnors deltagande på arbetsmarknad och tillgång till resurser ska förändras och därigenom bidra till tillväxt.¹⁷

Minskad ojämställldhet, särskilt på arbetsmarknaden, påverkar alltså den ekonomiska tillväxten positivt och flera studier visar att ojämställldheten har minskat.¹⁸ Detta illustreras i en studie av Hsieh m.fl. som beräknat att det extra motstånd, den så kallade friktionen på arbetsmarknaden, som svarta och vita kvinnor och svarta män konfronterats med i USA, har minskat under perioden 1960–2008. Enligt dem förklarar detta mellan 15 och 20 procent av gruppernas aggregerade löneökningar under perioden. Den minskade friktionen har även lett till reallöneökningar för vita kvinnor om cirka 40 procent, för svarta kvinnor om cirka 60 procent och för svarta män om cirka 45 procent. Under samma period sjönk reallönerna för vita män med 5 procent. Författarna konstaterar att den minskade friktionen svarar för nästan hela minskningen av löneskillnaden mellan svarta och vita kvinnor och svarta män jämfört med vita män. De finner även att 75 procent av kvinnors ökade arbetskraftsdeltagande kan härledas till minskad friktion på arbetsmarknaden.¹⁹

14. EIGE, *Economic benefits of gender equality*, 2017

15. J.L. Raver & M.J. Gelfand, "Beyond the individual victim", 2005

16. Andrén, "Ekonomisk jämsällldhet", 2012

17. N. Kabeer, "Gender equality, economic growth and women's agency", 2016

18. Jfr OECD, *Is the last mile the longest?*, 2018; Andrén, "Ekonomisk jämsällldhet", 2012; Chuna Neves m.fl., "A meta-analytic reassessment", 2012; Löfström, *Gender equality*, 2008

19. C. Hsieh m.fl., "The allocation of talent and U.S. economic growth", 2013

Om kvinnors ökade arbetskraftsdeltagande inte hade ägt rum skulle den nuvarande BNP-nivån per capita varit jämförlig med de nivåer som rådde under slutet av 1990-talet eller början av 2000-talet i alla de nordiska länderna.

3.2 Jämställdhet ökar tillgången på arbetskraft

Detta avsnitt behandlar jämställdhetens effekt på arbetskraften på makronivå. National-ekonomin har länge studerat ekonomisk tillväxt och det finns flera konkurrerande teorier som förklarar hur ekonomisk tillväxt uppstår. I nationalräkenskaperna beräknas tillväxten som förändringen i BNP mellan två tidpunkter (ofta mellan två år). Redan på 1950-talet utformade ekonomerna Robert Solow och Trevor Swan en modell, vanligen kallad Solow-Swan-modellen, som förklarar ekonomisk tillväxt på makronivå som en funktion av de resurser i form av arbete, kapital och teknologi, som insatts vid en viss tidpunkt.²⁰ Resonemanget har utsatts för kritik, men har också haft stort inflytande över senare års ekonomiska teorier, inte minst med tanke på hur senare forskare har utvecklat modellen. Utifrån ett teoretiskt perspektiv skulle jämställdhet kunna bidra till ökad ekonomisk tillväxt genom att påverka de insatta resurserna.²¹

Flera forskare konstaterar att kvinnors ökade deltagande i arbetskraften har gett stora bidrag till den ekonomiska tillväxten. Enligt OECD förklaras mellan 10 och 20 procent av den årliga BNP-tillväxten i Sverige, Norge, Danmark och Island mellan 1960 och 2015 av en ökning av kvinnors deltagande i arbetskraften på 20–25 procent. I Sverige innebar detta en ökning på mer än en procent per år mellan 1965 och 1990, när ökningstakten var som snabbast.²²

OECD undersöker även vilken betydelse kvinnors ökade arbetskraftsdeltagande har haft för samhällsekonomin i de nordiska länderna. Om kvinnors deltagande i arbetskraften hade legat kvar på 1960 års nivå under hela perioden, skulle enligt OECD:s beräkningar BNP per capita vara cirka USD²³ 5 000–6 000 lägre i Sverige och Danmark, USD 7 500 lägre på Island och USD 9 000 lägre i Norge (fastlandet). I Finland skulle minskningen bara vara USD 1 500, men detta beror på att kvinnors arbetskraftsdeltagande i Finland hade ökat tidigare än i de övriga länderna, vilket gav en mindre marginal för möjlig ökning år 1960, startåret för studiens analyser. Om kvinnors ökade arbetskraftsdeltagande inte hade ägt rum skulle alltså den nuvarande BNP-nivån per capita varit jämförlig med de nivåer som rådde under slutet av 1990-talet eller början av 2000-talet i alla de nordiska länderna²⁴

20. R. Solow, "A contribution to the theory of economic growth", 1956, och, "Technical change and the aggregate production function", 1957; T. Swan, "Economic growth and capital accumulation", 1956

21. Se t.ex. D. Schilirò, "A glance at Solow's growth theory", 2017; Lofström, *Gender equality*, 2008.

22. OECD, *Is the last mile the longest?*, 2018

23. Köpkraftsjusterade amerikanska dollar med penningvärde år 2010.

24. OECD, *Is the last mile the longest?*, 2018

Tillgången till arbetskraft beror inte enbart på antalet arbetande, utan även på hur många timmar de arbetar. Kvinnor arbetar oftare deltid än vad män gör och därför är ökad sysselsättningsgrad bland kvinnor ytterligare ett sätt att öka den ekonomiska tillväxten. Emellertid har kvinnors sysselsättningsgrad inte uppvisat samma ökning som arbetskraftsdeltagandet och dessutom är tillgången till tidsserier mer begränsad, varför endast perioden 1975–2016 har studerats. Under denna tid har den största tillväxtökningen till följd av kvinnors ökade sysselsättningsgrad skett i Norge och på Island, där 8–9 procent av den årliga tillväxtökningen kan härledas dit. I Danmark och Sverige är andelen lägre, vilket innebär att det kan vara möjligt att öka den ekonomiska tillväxten ytterligare genom att öka kvinnors sysselsättningsgrad. OECD beräknar att om de kvarvarande gapen mellan kvinnors och mäns arbetskraftsdeltagande och sysselsättningsgrad stängs, är den sammanlagda tillväxtpotentialen fram till år 2040 en årlig ökning av BNP på 0,25–0,40 procent, vilket motsvarar en årlig ökning av BNP per capita på 15–30 procent, beroende på vilket av länderna som studeras.²⁵

Liknande studier har även gjorts på länder utanför Norden. Strategy& undersöker 128 länder och beräknar potentialen för ökad BNP till 5 (8) procent i USA och Storbritannien, 11 (19) procent i Italien, 27 (45) procent i Indien och 34 (56) procent i Egypten. Procenttalet inom parentes visar beräkningen utan hänsyn till negativa, begränsande faktorer.²⁶

25. Ibid.

26. I sina konservativa baskalkyler sänker Strategy& potentialen, av två huvudskäl: de kvinnor som kommer ut på arbetsmarknaden arbetar färre timmar än män och de kvinnor som kommer ut på arbetsmarknaden kommer att ha lägre produktivitet än män, på grund av kvinnors lägre utbildningsnivå och begränsade arbetslivserfarenhet. Se Strategy&, **Empowering the third billion**, 2012.

Europeiska jämställdhetsinstitutet EIGE har undersökt betydelsen av jämställdhet för den ekonomiska tillväxten i EU. De konstaterar att ökad jämställdhet kan ge en tillväxtökning i BNP per capita i de europeiska länderna på 9,6 procent, successivt ökande fram till år 2050. I likhet med Strategy& konstaterar även de att den potentiella tillväxtökningen är högre i länder där jämställdheten är lägre. I EU-området finner de att den potentiella tillväxtökningen i BNP per capita i sådana länder kan uppgå till upp till 12 procent.²⁷ Liknande resultat finns hos Elizabeth Moorhouse, vars analys av 64 länder under perioden 2000–2011 visar att länder som skyddar kvinnors ekonomiska rättigheter har högre tillväxt i ekonomin.²⁸

Medan både Strategy& och EIGE gör relativt konservativa bedömningar av potentialen presenterar McKinsey & Company en mer offensiv bedömning. Till skillnad från Strategy&, som enbart undersöker effekten av kvinnors ökade deltagande i arbetskraften, studerar McKinsey & Company den kombinerade effekten av kvinnors ökade arbetsmarknadsdeltagande, ökade sysselsättningsgrad och ett skifte hos kvinnor från lågproduktiva till mer högproduktiva sektorer av arbetsmarknaden, det vill säga en minskad könsuppdelning av arbetsmarknaden. McKinsey & Company undersöker 95 länder och testar två scenarier. I det ena beräknar de den potentiella tillväxtökningen i varje land om den matchar förändringstakten hos det grannland som snabbast förändras i riktning mot jämställdhet. I världen i genomsnitt skulle detta innebära en ökning av BNP på 11 procent fram till år 2025, vilket innebär USD 11,8 biljoner. I både Västeuropa och Östeuropa skulle tillväxtökningen motsvara 9 procent, men från ett utgångsläge på olika nivåer. I Västeuropa motsvarar detta en ökning av BNP på USD 2,1 biljoner och i Östeuropa USD 0,4 biljoner. McKinsey & Company testar även ett scenario som innefattar den fulla potentialen hos en jämställd arbetsmarknad, där kvinnors arbetsmarknadsdeltagande och sysselsättning är identisk med mäns, för att illustrera vilka långsiktiga vinster som finns att göra för de länder som lyckas med jämställdhetsarbetet. I världen i genomsnitt skulle detta innebära en ökning av BNP på 26 procent till år 2025, vilket motsvarar USD 28,4 biljoner. I Västeuropa och Östeuropa motsvarar detta scenario en ökning av BNP på 23 procent, eller USD 5,1 biljoner i Västeuropa och 1,1 biljoner i Östeuropa.²⁹

26

procent i ökning av BNP i genomsnitt fram till år 2025, skulle en jämställd arbetsmarknad innebära i världen.

27. EIGE, *Economic benefits of gender equality*, 2017

28. E. Moorhouse, "The many dimensions of gender equality and their impact on economic growth", 2017

29. McKinsey Global Institute, *The power of parity*, 2015

3.3 Jämställdhet gör att human- kapitalet används effektivare

Solow-Swan's tillväxtmodell har vidareutvecklats av flera forskare, inte minst Gregory Mankiw, David Romer och David Weil som introducerar humankapital till modellen. I deras modell är produktionen i ekonomin (eller BNP-nivån) en funktion av inte bara arbete, kapital och teknologi, utan även humankapital.³⁰ Begreppet humankapital är brett, men åsyftar vanligen: hälso- och sjukvård; fortbildning; formell utbildning från grundskola till högre utbildning; vuxenutbildning; och migration i syfte att ta tillvara förändrade möjligheter till arbete i andra delar av världen.³¹ I detta avsnitt undersöks hur jämställdhet driver ekonomisk tillväxt genom ökad tillgång till humankapital, vilket i sin tur bidrar till ökad produktivitet i ekonomin på makronivå.

EIGE konstaterar i sin forskningsöversikt att den direkta effekten av jämställdhet på ekonomisk tillväxt handlar om att invånarnas kompetens och förmågor i större utsträckning bidrar till landets välbefinnande. Under förutsättning att dessa är lika fördelade mellan könen, är oförmågan att till fullo dra nytta av kvinnors kompetens och förmågor ett slöseri med humankapital och en bromskloss på ekonomin, som minskar såväl den genomsnittliga produktiviteten i ekonomin som dess tillväxt. EIGE beräknar även tillväxtpotentialen hos ett jämställt utbildningssystem. Rapporten konstaterar att eliminering av de könssegregerade utbildningsvalen ger ett beräknat tillskott på mellan 6,3 och 10,5 miljoner arbetstillfällen. Beräkningarna visar att de nya arbetstillfällena till stora delar tillkommer inom områdena vetenskap, teknik, ingenjörsvetenskap och matematik, där cirka 70 procent av tillkommande arbeten bedöms tillfalla kvinnor.³²

30. G. Mankiw m.fl., "A contribution to the empirics of economic growth", 1992

31. Se S. Alatas & M. Çakir, "The effect of human capital on economic growth", 2016.

32. EIGE, *Economic benefits of gender equality*, 2017

Den direkta effekten av jämställdhet på ekonomisk tillväxt handlar om att invånarnas kompetens och förmågor i större utsträckning bidrar till landets välstånd.

Världsbanken har utfört tre metaanalyser av forskning om jämställdhet och ekonomisk utveckling och konstaterar att produktiviteten i ekonomin på makronivå skulle öka om kvinnors potential togs tillvara på arbetsmarknaden. Analyserna understryker att kvinnor utgör 40 procent av arbetskraften i världen, att kvinnors utbildningsnivå är lika hög eller högre än mäns i många länder och att kvinnor utgör mer än hälften av världens universitetsstudenter. Deras beräkningar visar att produktiviteten i ekonomin i vissa länder kan öka med upp till 25 procent när diskrimineringen av kvinnor från vissa yrken eller sektorer av ekonomin upphör. Världsbanken poängterar att det är nödvändigt, men inte tillräckligt, att höja kvinnors utbildningsnivå. Kvinnor måste också få möjlighet att delta i arbetslivet (om möjligt i yrken med högre produktivitet) för att den ekonomiska tillväxten ska öka. Med andra ord, att öka humankapitalet kan vara en förutsättning för ökad produktivitet men det kan krävas ytterligare insatser för att investeringen i ökat humankapital ska realiseras i ekonomin. Detta kan innebära förändrade regler och normer kring kvinnors lönearbete och att kvinnor frigörs från obetalt arbete så att de får möjlighet till lönearbete. Vidare behövs insatser som leder till bättre matchning mellan kvinnor och högproduktiva arbeten och till att kvinnors talang och kompetens nyttjas i ekonomin.³³

OECD har studerat kopplingen mellan jämställdhet, tillväxt och utbildning och konstaterar att den ökade utbildningsnivån i OECD-området under perioden 1960–2007 förklarar ungefär hälften av den ekonomiska tillväxten under samma period. De understryker även att en stor del av denna tillväxt kan härledas till kvinnors ökade utbildningsnivå och de positiva följder som detta har för deras lönearbete och produktivitet.³⁴ McKinsey & Company, som studerat de ekonomiska konsekvenserna av jämställdhet i arbetslivet i två scenarier (se föregående avsnitt), framhåller att den ökade produktivitet som följer av att kvinnors kompetens i tillvaratas i högproduktiva yrken i samma utsträckning som mäns förklarar 23 procent av den beräknade tillväxtökningen om 11 procent (i det lägre scenariot där varje land matchar förändringstakten hos sitt bästa grannland) eller 26 procent (i det högre scenariot, där kvinnors och mäns produktivitet på arbetsmarknaden antas vara lika hög) fram till år 2025.³⁵

33. Världsbanken, *Gender equality and development*, 2012; *Women, work and the economy*, 2013; *Does gender inequality hinder development and economic growth?*, 2013

34. OECD, *Is the last mile the longest?*, 2018

35. McKinsey Global Institute, *The power of parity*, 2015

Studier i utvecklingsländer visar att kvinnor i högre grad än män gör val som långsiktigt ökar landets tillgång till humankapitalet. I genomsnitt investerar kvinnor en högre andel av hushållsinkomsterna i familjens välfärd och barnens hälsa och utbildning än män. Detta kan sätta igång positiva utvecklingsspiraler, där framtida generationer har högre humankapital och bättre hälsa än föregående generation, vilket långsiktigt driver den ekonomiska tillväxten ytterligare. Detta understryks av OECD, som formulerar det som att kvinnors ekonomiska val förbättrar hushållens sparande och konsumtionsval i högre utsträckning än vad mäns ekonomiska val gör. Världsbanken påtalar även betydelsen av förebilder, där kvinnor som fått utbildning blir förebilder för yngre kvinnor och flickor.³⁶

En av de intervjuade forskarna, Åsa Lövström, reflekterar:

Vad betyder det att en regering vill skapa ett samhälle som bygger på lika rättigheter och möjligheter, hur tar samhället tillvara det? Vi kan t.ex. inte sätta halva befolkningen på att sköta barn och gamla... det förfelar hela idén om att alla ska ha samma rättigheter, det är också en förlust för samhället...det ska finnas en reell valmöjlighet. Kunskapsnivån hos företag och chefer och politiker måste höjas för att de ska förstå. Det handlar om omfattande öknings i tillväxt om vi använder alla tillgångar i ett land.

36. Se Världsbanken, Women, work and the economy, 2013; Kabeer, "Gender equality", 2016; OECD, Is the last mile the longest?, 2018.

3.4 Jämställdhet ökar organisationers lönsamhet och effektivitet

I detta avsnitt beskrivs hur jämställdhet bidrar till att öka den ekonomiska tillväxten genom att öka organisationers driftsöverskott, m.a.o. hur jämställdhet bidrar till att organisationer blir effektivare, lönsammare och bättre beslutsfattare. En stor del av forskningen har skett på en organisatorisk mesonivå med företag som studieobjekt, men det är troligt att jämställdhets-effekterna fungerar på liknande sätt även i andra typer av organisationer, exempelvis i ideell och offentlig sektor.

Hur jämställdhet definieras och studeras påverkar vilka effekter olika studier kan påvisa. OECD redovisar en litteraturgenomgång där flera olika aspekter av jämställdhet diskuteras, bland annat kvinnors andel i ledande befattningar. En studie av innovation konstaterar att kvinnor i högsta ledningen kan förbättra företagets prestationer.³⁷ Detta vidareutvecklas av McKinsey & Company som visar att företag med tre eller fler kvinnor i högsta ledningen bedöms som bättre än företag utan kvinnor i högsta ledningen på samtliga nio undersökta parametrar. Dessa parametrar inkluderar ledarskap, styrning, kompetens, motivation, innovation och arbetsmiljö samt värdegrund.³⁸

Resultaten stöds även av EIGE, som i en forskningsöversikt över sambanden mellan jämställdhet och tillväxt konstaterar att företag med en högre andel kvinnor i styrelsen uppvisar bättre resultat än andra företag på en rad ekonomiska parametrar, däribland resultat och avkastning på eget kapital. EIGE refererar även ett flertal studier som visar ett samband mellan kvinnor i högsta ledningen och företagets vinst, intäkter och förädlingsvärde. En studie av 288 av Australiens största företag visar att företag med både kvinnor och män i styrelsen har högre arbetsproduktivitet. En annan studie, av privatägda företag i USA, drar slutsatsen att företag ägda av kvinnor har signifikant lägre tendens att reducera antalet anställda än företag som ägs av män.³⁹

En studie av 288 av Australiens största företag visar att företag med både kvinnor och män i styrelsen har högre arbetsproduktivitet.

37. OECD, *Is the last mile the longest?*, 2018

38. McKinsey & Company, "A business case for women", 2008

39. EIGE, *Economic benefits of gender equality*, 2017

McKinsey & Company har publicerat en uppföljande rapport som studerar sambandet mellan mångfald och rörelseresultat i stora företag, där mångfald definieras som en högre andel kvinnor och personer av olika etniska bakgrunder i företagets ledning. Studien, som baseras på data från 366 företag i Storbritannien, USA, Kanada och Latinamerika år 2010–2013, visar ett statistiskt signifikant samband mellan ökad mångfald och ökat rörelseresultat i företagen. I studien jämförs företag i den högsta och lägsta kvartilen av andel kvinnor och andel etnisk mångfald i ledningen. Studien visar att sannolikheten att rörelseresultatet översteg medianen i branschen ökade med 15 procent om företaget hade en högre andel kvinnor i ledningen och med 35 procent om företaget hade en högre andel etnisk mångfald i ledningen. Jämfört med genomsnittet i branschen var sannolikheten att överträffa medianen 25 procent lägre för företag i den nedersta kvartilen för både jämställdhet och etnisk mångfald.⁴⁰

När McKinsey & Company två år senare följer upp studien med ett större urval av 1007 företag i 12 länder kvarstår sambanden som statistiskt signifikanta. Betydelsen av jämställdhet har dock ökat från en sannolikhet på 15 procent till 21 procent att rörelseresultatet överstiger branschmedianen. Under samma period har betydelsen av etnisk mångfald minskat något, från 35 procents ökad sannolikhet till 33 procent. Sannolikheten att underprestera jämfört med genomsnittet i branschen hade också ökat något, från 25 till 29 procent bland företagen i den nedersta kvartilen för både jämställdhet och mångfald i ledningen.⁴¹

40. McKinsey & Company, *Diversity matters*, 2015

41. McKinsey & Company, *Delivering through diversity*, 2018

Inkludering av jämställdhet och mångfald bör integreras i styrning och ledning på alla nivåer, för att få effekt.

McKinsey & Company identifierar följande fem drivkrafter för den observerade utvecklingen. Jämställdhet och mångfald bidrar till att:

- **Attrahera kompetenser** – genom att i högre grad lyckas med att identifiera, locka och rekrytera personal från en större pool av talanger.
- **Förbättra beslutsfattandet** – inkluderande grupper som präglas av jämställdhet och mångfald fattar bättre beslut, ofta snabbare och på ett sätt som är mer faktabaserat samt med lägre kognitiv bias.⁴²
- **Stärka kundorientering och innovation** – kundorienteringen stärks genom att upptäcka och tillfredsställa behov hos fler, ofta förbisedda, kundgrupper och marknader, exempelvis kvinnor, hbtq-personer och etniska minoriteter. Innovationsförmågan stärks genom att fler perspektiv och strategier för problemlösning tillämpas på komplexa problem, vilket ökar förmågan att generera nya idéer.
- **Öka arbetstillfredsställelsen** – genom att jämställdhet och mångfald minskar konflikter mellan olika grupper av anställda, förbättrar arbetsmiljön, fördjupar förmågan till samarbete och känslan av lojalitet mot företaget. Det kan även öka organisationens attraktionskraft bland högpresterande arbetstagare.
- **Förbättra företagets anseende** – eftersom betydelsen av socialt ansvarstagande växer.⁴³

Flera av dessa kopplingar återkommer i avsnitt 3.7, där kopplingen mellan jämställdhet, innovation och ökad resiliens beskrivs. McKinsey & Company betonar dock att det krävs tydlighet från den högsta ledningen och genom hela organisationen, om varför inkludering är viktigt och att det är en prioritering som gynnar organisationen. De beskriver även hur inkluderingen av jämställdhet och mångfald bör integreras i styrning och ledning på alla nivåer, integreras i organisationens strategier och implementeras genom tydliga åtgärder och en inkluderande kultur för att få effekt. Det är något som kan, men inte måste, hända enbart genom representation.⁴⁴

42. Se även E. Larson, "New research", 2017.

43. McKinsey & Company, *Diversity matters*, 2015, och, *Delivering through diversity*, 2018.

44. *Ibid.*

Då människor inte får tillgång till resurser, nätverk, stödinsatser m.m. minskar deras förmåga att vara en del i samhällsutvecklingen.

3.5 Jämställdhet fördjupar demokratin och ökar socialt kapital

I detta avsnitt diskuterar vi hur sambandet ser ut mellan, å ena sidan, jämställdhet, en fördjupad demokrati och ökat socialt kapital samt, å andra sidan, tillväxt. Ökad jämställdhet innebär förbättrad demokrati, vilket kan antas stärka socialt kapital och tillväxt. Utöver sambandet mellan arbete och humankapital, som beskrivits i tidigare kapitel, är tillväxten i ett land även beroende av mängden kapital. Det framgår av både Solow-Swan-modellen och den senare modellen, där Mankiw, Romer och Weil även inkluderar humankapital.

Ingen av dessa modeller tar hänsyn till ett lands statsskick, men L. Pritchett visar att detta kan ha stor betydelse. Han konstaterar att korruption är en faktor som kraftigt påverkar länders förmåga att investera i kapital, och visar också hur stor negativ påverkan som korruption har på den ekonomiska tillväxten. Genom att granska tillväxten i ett större antal länder i Mellan-östern, Afrika och södra Asien drar Pritchett slutsatsen att den faktiska tillväxten under perioden 1960–1987 var mindre än hälften av förväntat, baserat på offentlig statistik. Ländernas faktiska kapitalstock var också mellan 57 och 75 procent lägre än den officiellt uppmätta. Pritchett konstaterar att korruptionen påverkar tillväxten negativt, genom att den riktar om ekonomiska resurser från kapitalinvesteringar till att istället slösas bort genom ineffektivitet och korruption.⁴⁵

Douglass North, och i Sverige Lennart Schön, har belyst vikten av demokratiska institutioner för tillväxten. En grundtanke i denna forskning är att demokratisk utveckling (t.ex. genom ökad jämställdhet) gör institutioner mer stabila. En parallell till detta samband är det negativa samband som finns mellan ojämlikhet och tillväxt. Då människor inte får tillgång till resurser, nätverk, stödinsatser m.m. minskar deras förmåga att vara en del i samhällsutvecklingen. Ökad jämställdhet och inkludering kan istället bidra till ökad mångfald, ökad tillit och en starkare känsla av att vara delaktig i samhället.⁴⁶

45. L. Pritchett, "The tyranny of concepts", 2000

46. Se D. North, "Institutions, institutional change and economic performance", 1990; L. Schön, *Vår världs ekonomiska historia*, 2010.

Världsbanken lyfter fram att jämställdhet bidrar till ett mer representativt beslutsfattande och bättre beslutsunderlag. När kvinnor i högre grad är delaktiga i och påverkar ekonomiska, politiska och sociala sammanhang, blir institutioner mer representativa och en större mångfald av röster och perspektiv kommer fram.⁴⁷

EIGE refererar till studier som visar att en högre andel kvinnor i politiken hör samman med signifikant högre aktivitet i frågor som är relevanta för kvinnor, barn och familjer, och ökar sannolikheten att medel läggs på stöd till barn, familjer och äldre. EIGE beskriver också att en högre andel kvinnliga politiker har ett samband med signifikant lägre nivåer av korruption, och att kvinnor i högre grad är motståndare till korruption och skattesmitande.⁴⁸

Ökad jämställdhet kan även bidra till förändrade konsumtionsmönster som skapar positiva utvecklingsspiraler i samhället. Förutom ekonomisk utveckling kan detta bidra till bättre hälsa, förbättringar i barns tidiga utveckling, trygghet och ökad frihet.⁴⁹ Det finns också studier som menar att mer jämställda samhällen präglas mer av tillit, tenderar att vara lyckligare, samt mer hälsosamma.⁵⁰ EIGE beskriver att kvinnors ökade arbetsmarknadsdeltagande ökar möjligheterna till sociala kontakter och nätverk på arbetsplatsen.⁵¹

47. Världsbanken, Gender equality and development, 2012

48. EIGE, Economic benefits of gender equality, 2017

49. Strategy&, Empowering the third billion, 2012

50. Se OECD, Is the last mile the longest, 2018, s. 11.

51. EIGE, Economic benefits of gender equality, 2017

3.6 Jämställdhet ökar innovationsförmågan och samhällets resiliens

Ytterligare ett samband mellan jämställdhet och tillväxt är genom ökad innovationsförmåga och samhällelig resiliens (motståndskraft eller anpassningsförmåga). Innovationer ses som betydelsefulla för regioners och länders långsiktiga förnyelse, t.ex. för att stärka den internationella konkurrenskraften. Den tidigare versionen av Tillväxtverkets rapport **Att välja jämställdhet** refererade till dessa samband mellan jämställdhet och ökad innovation. Exempel är att:

- **Jämställdhet i personalgrupper** är en drivkraft för kreativitet och innovationsförmåga.
- **Produktutveckling kan bli effektivare** då användningserfarenheter från alla kön tas till vara.
- **Vidgade normer i produktutveckling** bidrar till innovativ design, som passar fler kundgrupper.
- **Jämställdhet kan vara ett säljargument** och ett sätt att skapa en positiv bild av företaget, exempelvis i marknadsföringssyfte.⁵²

Som redan nämnts lyfter McKinsey & Company att jämställdhet och mångfald bidrar till att stärka kundorientering och innovation genom att fler perspektiv och strategier för problemlösning tillämpas på komplexa problem, vilket ökar förmågan att generera nya idéer.⁵³ Malin Lindberg beskriver sex kopplingar mellan innovation och inkludering:

- **Identifiering** av tidigare ouppmärksammade behov hos marginaliserade grupper i samhället.
- **Nya sätt att involvera** dessa grupper i identifieringen av behov och utveckling av innovativa lösningar på behoven.
- **Nya relationer och samarbeten** mellan organisationer, branscher och sektorer i behovsidentifieringen och lösningsutvecklingen.
- **Nya värderingar och perspektiv** på vilka behov som behöver adresseras genom innovation, med särskilt fokus på marginaliserade gruppers behov.
- **Nya lösningar** i form av produkter, tjänster, verksamheter etc. som kan förbättra välfärd, välmående och livskvalitet hos marginaliserade grupper.
- **Nya former av värdeskapande** för marginaliserade grupper på individuell, organisatorisk och samhällelig nivå.⁵⁴

kopplingar mellan innovation och inkludering som kan öka förmågan att generera nya idéer.

52. I. Danilda & J. Granat Thorslund (red), *Innovation & gender*, 2011

53. McKinsey & Company, *Diversity matters*, 2015, och, *Delivering through diversity*, 2018

54. M. Lindberg, "Relating inclusiveness and innovativeness in inclusive innovation", 2018

Forskningen visar att offentliga stödinsatser för innovation, företagande och tillväxt ofta inriktats på män som företagare, mansdominerade branscher och maskulint symboliserad innovation inom teknik och industri. Det har gjort det svårt för kvinnor som företagare, kvinno-dominerade och könsbalanserade branscher, samt andra former av innovation (t.ex. social innovation, välfärdsinnovation, tjänsteinnovation) att hitta rätt sorts kunskaper och stöd i sin innovationsutveckling. På senare år har allt fler företags- och innovationsfrämjare i Sverige uttryckt en vilja att stötta en större mångfald av entreprenörer/innovatörer och affärsidéer/innovationer. Ambitionen är att därigenom kunna bidra till framtidens svar på samhällsutmaningar, FN:s globala hållbarhetsmål i Agenda 2030 och en socialt, ekologiskt och ekonomiskt hållbar tillväxt. Jämställdhet och jämlikhet är centrala faktorer när det gäller att skapa ett mer inkluderande och hållbart företags- och innovationsfrämjande.⁵⁵

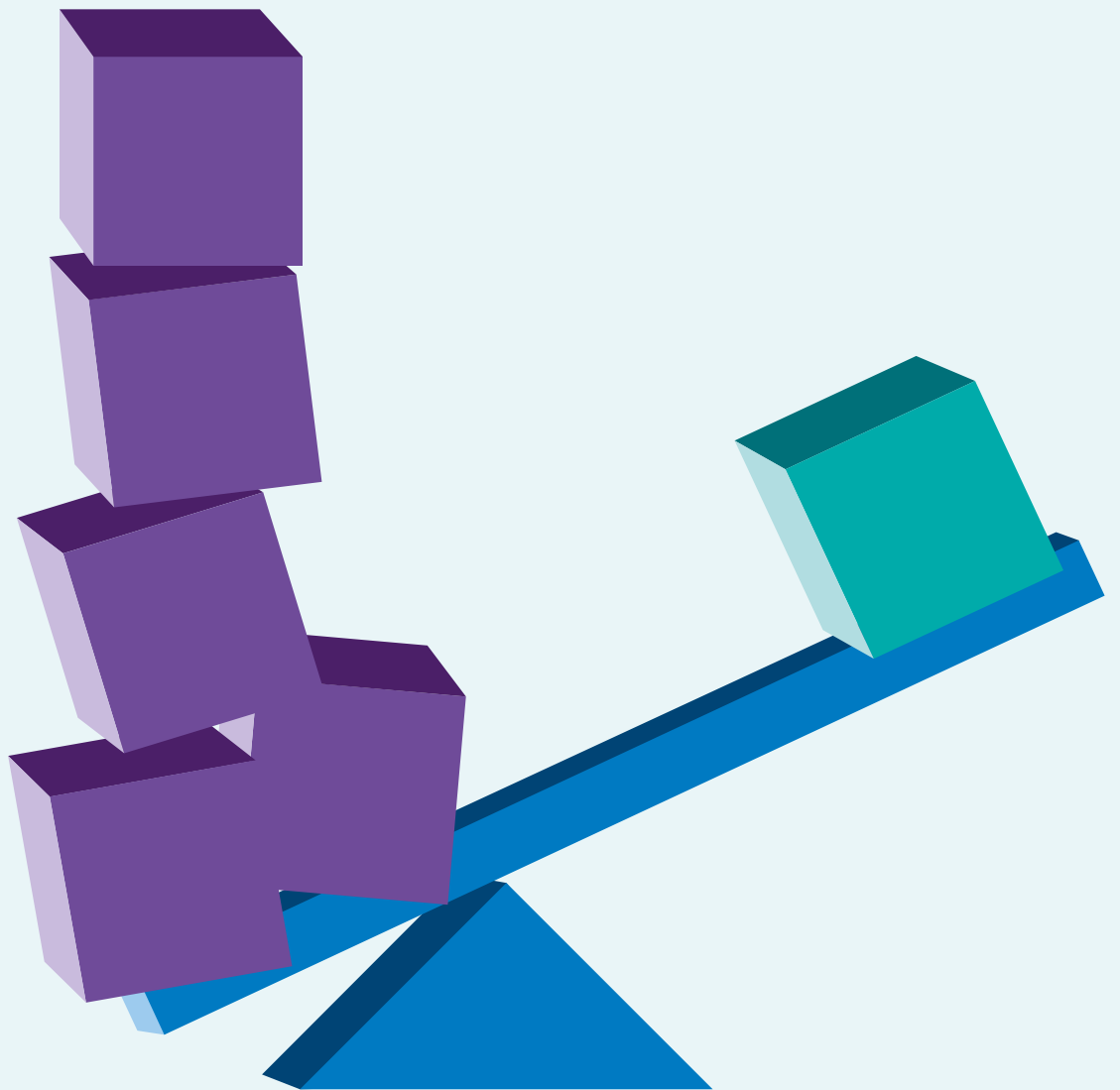
Forskningen bekräftar att jämställdhet och mångfald kan bidra till fler och bättre lösningar på dagens komplexa samhällsutmaningar och därigenom bidra till ökad innovation och samhällelig resiliens. Detta understryker vikten av att lyfta in fler perspektiv i identifieringen av samhällets utvecklingsbehov och i utvecklingen av innovativa lösningar på dessa behov. Makt- och statusfrågor, kopplade till t.ex. kön, etnisk bakgrund, klass, sexualitet och stad-och-land-perspektiv, behöver adresseras om detta ska bli möjligt. Jämställdhet och inkludering beskrivs som förutsättningar för att åstadkomma samverkansprocesser över organisations- och sektorsgränserna utifrån ett "governance"-perspektiv, vilket alltför menar är en förutsättning för att möta utmaningar och upprätthålla tillväxt och välfärd på den regionala nivån. För att nå faktisk samverkan och hållbara lösningar behöver den fördelning av makt som tillskriver vissa grupper och idéer högre status än andra synliggöras och utmanas.⁵⁶

55. Se G.A. Alsos m.fl., *Research handbook on gender and innovation*, 2016; Andersson m.fl. (red), *Promoting innovation*, 2012; Lindberg, "A striking pattern", 2012, och, "From exclusion to inclusion", 2014; J. Nählinder m.fl., "Towards a gender-aware understanding of innovation", 2015; Pettersson, "Support for women's entrepreneurship", 2012; M. Malmström & J. Johansson, *Under ytan*, 2015; M. Malmström m.fl., "We recorded VC's conversations and analyzed how differently they talk about female entrepreneurs", 2017; M. Malmström m.fl., "Gender stereotypes and venture support decisions", 2017.

56. Se t.ex. Lindberg, "Relating inclusiveness", 2018; M. Lindberg m.fl., *Social innovation i Europeiska socialfonden*, 2018; M. Lindberg & A. Berg Jansson, "Regional social innovation", 2016.

4

4 Jämställdhet som hävstång för tillväxt – observationer

I detta kapitel beskrivs hur diskussionen om jämställdhet utvecklats sedan den förra kunskapsöversikten gjordes. Det inleds med en sammanfattning av hur olika aktörer på internationell, nationell och regional nivå betraktar jämställdhetens betydelse för tillväxt. Därefter redovisas de olika sätt var med jämställdhet bidrar till ökad tillväxt enligt den studerade litteraturen. Sedan beskrivs resultaten av de studier som undersökt detta samband utifrån ett intersektionellt perspektiv. Kapitlet avslutas med en diskussion av nya sätt att betrakta tillväxt, vilka i ökad utsträckning ser betydelsen av att fokusera på hållbar tillväxt, inte bara tillväxt.

4.1 Fler tillväxtaktörer uppmärksammar sambandet mellan jämställdhet och tillväxt

Litteraturgenomgången visar att många offentliga aktörer som arbetar med frågor om tillväxt, t.ex. tjänstemän vid nationella myndigheter och regionalt tillväxtansvariga organisationer, ser ökad jämställdhet som en förutsättning för ökad tillväxt. De anser att ekonomisk tillväxt drivs av jämställdhet och att bristen på jämställdhet kan vara en allvarlig broms på förutsättningarna för ekonomisk tillväxt, för såväl länder och världsekonomin i stort som för enskilda företag och organisationer. Medvetenheten om detta har ökat sedan år 2011, då fler organisationer idag än då gör denna typ av konstateranden. Bland många organisationer som arbetar med tillväxt och företagande är numera detta samband något som betraktas som självklart. Jämfört med den förra rapporten är det också vanligare att tala om jämställdhet och inkludering inte bara som en fråga om rättigheter och sociala orättvisor, utan snarare i termer av ekonomi och tillväxt.

I detta avsnitt redovisas hur några betydelsefulla aktörer på internationell och nationell nivå motiverar sitt ställningstagande.

Internationella valutafonden rapporterar att medan kvinnor utgör drygt hälften av världens befolkning, är deras bidrag till uppmätt ekonomisk aktivitet, tillväxt och välfärd långt under sin potential, med allvarliga makroekonomiska konsekvenser som följd.⁵⁷

EIGE säger:

” From a macroeconomic perspective, women’s inclusion in the labour market is relevant in terms of fostering economic growth.⁵⁸

Europeiska investeringsbanken säger på sin hemsida:

” Gender equality [...] is also smart economics: empowering women is key to enhance business productivity and to catalyse economic growth, social cohesion and social justice.⁵⁹

Världsbanken påpekar att:

” ...gender equality is a core development objective in its own right. But greater gender equality is also smart economics, enhancing productivity and improving other development outcomes, including prospects for the next generation and for the quality of societal policies and institutions. Economic development is not enough to shrink all gender disparities – corrective policies that focus on persisting gender gaps are essential.⁶⁰

McKinsey & Company argumenterar att:

” Gender inequality is not only a pressing moral and social issue, but also a critical economic challenge. The global economy cannot operate at its full potential with constraints holding back a significant proportion of the world’s population. [...]the world could achieve as much as 42 percent of the full potential – or up to \$12 trillion of annual output in 2025, adding 1.0 percentage point to global GDP growth per year if all countries were to match [...] the fastest improving country in their region. [...] It represents a doubling of the likely growth in GDP contributed by female workers in the business-as-usual scenario.⁶¹

57. Internationella valutafonden, *Women, work, and the economy*, 2013

58. EIGE, *Economic benefits of gender equality*, 2017, s.1

59. EIB, Hemsida, www.eib.org

60. Världsbanken, *Gender equality and development*, 2012, s. xii

61. McKinsey Global Institute, *The power of parity*, 2015, s. 25

Frågan är inte längre om jämställdhet leder till ökad tillväxt och regional konkurrenskraft, utan hur den gör det.

I en svensk kontext ses en motsvarande förflyttning. Regeringskansliets Handlingsplan för en jämställd regional tillväxt säger:

” En jämn fördelning av makt och resurser är en av förutsättningarna för en hållbar tillväxt i hela landet. [...] På samma sätt som Sveriges tillväxt är summan av alla regioners tillväxt så är också regionernas tillväxt summan av den tillväxt som kvinnor och män skapar var för sig och tillsammans.⁶²

Tillväxtanalys säger i en rapport:

” Från att tidigare i stor utsträckning ha behandlats som moraliska och sociala orättvisor har dessa frågor numera också blivit viktiga för att öka länders och regioners konkurrenskraft, tillväxt och välfärd. En mer jämställd och inkluderande arbetsmarknad och näringsliv anses numera som en avgörande tillväxtfaktor inte bara i Sverige.⁶³

Frågan är inte längre om jämställdhet leder till ökad tillväxt och regional konkurrenskraft, utan hur den gör det. Att välja bort jämställdhet är att välja bort arbetskvalitet, men kan även innebära att välja bort förnyelse, attraktionskraft och lönsamhet.⁶⁴

Denna åsiktsförflyttning, som innebär att jämställdhet och tillväxt nu mer självklart kopplas samman, bör dock även ses i ljuset av att forskare och praktiker fortfarande ifrågasätter hur mycket som faktiskt görs i praktiken och påpekar att retorik inte räcker till för att förändra ojämlika maktförhållanden.

62. Regeringskansliet, Handlingsplan för en jämställd regional tillväxt, 2012, s. 5

63. Tillväxtanalys, Jämställdhet och integration i ett regionalt perspektiv, 2012, s.7

64. Winnet Skåne, Kvinnors och mäns liv i Skåne, 2015

4.2 Innovativa städer och landsbygder

Malin Rönnblom visar i en analys av den nationella innovationsstrategin att innovationspolitiken reproducerar ett urbant tolkningsföreträde, genom ett neutralt språk som omfattar hela landet eller alla människor, samtidigt som de strategier som lyfts fram förutsätter sådana resurser och en sådan täthet som företrädesvis finns i städer. Detta skapar en bild av landsbygden som bristfällig.

Det är inte en tillfällighet att strategin bygger på täthet och sådana resurser som företrädesvis finns i städer, exempelvis universitet och stora företag. Sådana resurser som mångfald i näringslivsstruktur, invånare, kunder och kunskaper lyfts ofta fram i forskning om innovativa miljöer och regioner.⁶⁵ Att innovation huvudsakligen sker i städerna är dock inte en nödvändighet – det finns goda möjligheter till innovation och ekonomisk tillväxt även i landsbygder. Exempelvis visar Joakim Wincent m.fl. i sin metodstudie av innovationsmätning att den högsta innovativiteten i Sverige efter Stockholm finns på Gotland och i Jämtland, mycket på grund av dessa regioners många företag och starka utveckling inom turismsektorn. Studiens angreppssätt karakteriseras av att den i samtliga regioner mäter nivå och förändring i användningen av arbete och kapital i den regionala ekonomin och relaterar detta till nivå och förändring i bruttoregionalprodukten, BRP. Med hjälp av detta beräknas en teknologisk frontlinje som visar hur varje region förhåller sig i innovationsförmåga till övriga regioner.⁶⁶

65. M. Rönnblom, *Ett urbant tolkningsföreträde*, 2014

66. Jfr M. Backman m.fl., "Mångfald och innovationer i urbana regioner", 2015; M. Andersson m.fl., "Studenter, spin-offs och diversifiering", 2015.

Malin Rönnblom lyfter fram maktdimensioner i relationen landsbygd och stad och hur detta påverkar synen på och möjligheterna till innovation och ekonomisk utveckling i städer, landsbygder och miljonprogramsområden. Hon kopplar också detta till regional attraktivitet, kvinnors urbanisering och rasifiering, och till att större förväntningar att hantera samhällsutmaningar läggs på personer i glesbygd än i städer, där det offentliga serviceåtagandet är mer utbrett.⁶⁷

I intervjustudien fanns flera inspel till stad-och-land-perspektivet på jämställdhet och tillväxt. Återkommande var utmaningen för mindre regioner och en landsbygd med könsobalans. Det påtalas att det finns forskning som visar på utmaningar som kommer från den så kallade "flykten från landsbygden", men mindre forskning om motsatsen, det vill säga hur jämställdhet bidrar till mer socialt hållbara orter och regioner.⁶⁸

Det finns en bild av stagnerande landsbygder och innovativa städer, men denna bild kan med fördel ifrågasättas. Exempelvis visar en studie av företagsklimat och innovation i Jönköpings län att det är de mindre tätbefolkade delarna av länet som är de mest innovativa.⁶⁹ En annan studie konstaterar emellertid att bilden av landsbygden som avvikande och traditionell kontrasteras mot staden som norm och bärare av modernitet och utveckling.⁷⁰ Studier av identitetsskapande bland unga i landsbygder visar att detta sker mot en bakgrund av en uppfattning att förlorarna stannar, medan vinnarna flyttar och utvecklas vidare genom exempelvis studier eller den högre grad av möjligheter som antas finnas i större städer. Detta blir problematiskt, inte enbart för de samhällen som förlorar en stor del av sin potentiella arbetskraft och humankapital, men även för de unga som vill bo kvar och bidra till utvecklingen av sin ort, men som av det omgivande samhället inte ses som resurser för samhällets utveckling.⁷¹

Det finns forskning som visar på utmaningar om "flykten från landsbygden", men mindre forskning som visar hur jämställdhet bidrar till mer socialt hållbara orter och regioner.

67. J. Wincent m.fl., "Att mäta innovationsutveckling i svenska regioner", 2015

68. Rönnblom, *Ett urbant tolkningsföreträde*, 2014

69. M. Backman m.fl., *Tillgänglighet, innovationsprocesser och tillväxt*, 2015

70. S. Stenbacka, "Män utanför städerna", 2014

71. L. Svensson, *Vinna och försvinna?*, 2006; L. Svensson (red.), *Lämna eller stanna?*, 2017

Intervjuerna visade att det finns en uppfattning att kvinnor flyttar från landsbygder och män stannar kvar. Detta var även något som vi uppmärksammade i den tidigare rapporten. Detta stämmer väl överens med de studier som konstaterar att det främst är unga från medelklassen, både kvinnor och män, som vill flytta, medan det huvudsakligen är män från arbetarklassen som vill bo kvar. Tjejer från arbetarklassen är de mest flexibla, de kan bo kvar eller flytta beroende på omständigheterna. Kopplat till detta finns även potential till utveckling, genom att skapa möjligheter för de unga som väljer att stanna kvar i regionen, göra det möjligt och lockande för fler att återvända och skapa förutsättningar för ökad mångfald i yrkes- och utbildningsval bland både kvinnor och män, vilket i sig är en nyckel till ekonomisk utveckling i både städer och landsbygder.⁷²

Flera av de intervjuade konstaterade att attraktiva regioner, kommuner och organisationer behöver kunna erbjuda en infrastruktur och arbetsmarknad för både kvinnor och män. Ett av de förslag som särskilt lyftes var att mer uppmärksamhet behöver läggas på de regioner, kommuner och organisationer som har tillväxt, vilka branscher som växer och vilka chanser olika grupper av kvinnor och män har att stanna kvar och utvecklas i regionen. För att återvända till Malin Rönnblom – hur ser en innovationsstrategi ut som tar avstamp ifrån de förutsättningar som råder i landsbygdsområden i olika delar av Sverige och bygger på de styrkor som finns där?⁷³

72. Ibid.

73. Rönnblom, Ett urbant tolkningsföreträde, 2014

4.3 Intersektionella perspektiv

Genomgången av artiklarna visar få inslag av intersektionella analyser, det vill säga där fler sociala kategorier än kön inkluderas. Intersektionella analyser kan göras inom alla de samband som har studerats på makro-, meso- och mikronivå, men den samlade forskningsgenomgången ger vid handen att forskningen om jämställdhet och tillväxt fortfarande i stor utsträckning är begränsad till variabeln kön.

Ett undantag är Elizabeth Moorhouse, som studerat sambanden mellan ekonomisk tillväxt och flera olika aspekter av kvinnors rättigheter och religiös tro. I likhet med de forskare som refererats i tidigare kapitel finner även Moorhouse en stark och positiv korrelation mellan ökande jämställdhet och ökande tillväxt. Däremot är sambandet negativt när det gäller religiös tro och ekonomisk tillväxt: ju högre religiös tro, desto lägre tillväxt.⁷⁴

För de nordiska länderna har OECD beräknat hur stor andel av den tillväxtökning som beror på kvinnors ökade sysselsättning och arbetskraftsdeltagande, som kan härledas till olika åldersgrupper av kvinnor. Rapporten konstaterar att huvuddelen av tillväxtökningen kommer från åldersgruppen 25–54 år, där också föräldraansvar är vanligast. Detta ses som en tydlig indikation på den ekonomiska betydelsen av att underlätta för kvinnor att arbeta och för män att ta ökat ansvar för det reproduktiva arbetet. Detta till trots påpekar de att även äldre kvinnor haft stor betydelse för ländernas ekonomiska tillväxt. Ökningen i arbetskraftsdeltagande bland äldre kvinnor (55–64 år) varierar mellan de olika länderna. I Sverige och Norge står exempelvis äldre kvinnor för 20–25 procent av ökningen i kvinnors arbetskraftsdeltagande. I Finland och på Island står de bakom 50 procent av ökningen och i Danmark bakom hela 75 procent av ökningen i kvinnors arbetskraftsdeltagande. Ökningen kan delvis föras tillbaka på en kohort-effekt, när kvinnor med successivt högre utbildning åldras. Delvis handlar det också om en åldersförändring i befolkningarna, där äldre kvinnor utgör en större andel av den arbetsföra befolkningen än för 40 till 50 år sedan.⁷⁵

75
procent av ökningen i kvinnors
arbetskraftsdeltagande står äldre
kvinnor för i Danmark. I Sverige och
Norge är den siffran 20–25 procent.

74. Moorhouse, "The many dimensions of gender equality", 2017

75. OECD, *Is the last mile the longest?*, 2018

Med ett intersektionellt fokus blir det möjligt för fler grupper att bidra till samhällets utveckling och tillväxt.

Betydelsen av både jämställdhet och etnisk mångfald i organisationer lyfts även av McKinsey & Company, som analyserar betydelsen av representation av både kvinnor och etniska minoriteter i företagen. De konstaterar även att mångfald innehåller fler parametrar än kön och etnicitet och föreslår att en arbetsstyrka med många olika typer av mångfald (exempelvis hbtq, ålder och internationell erfarenhet) kan bli en särskiljande faktor mellan olika företag framöver.⁷⁶

I en studie av social innovation på regional nivå understryker Malin Lindberg behovet av att ta tillvara erfarenheter från det civila samhället i innovationsarbetet. Hon konstaterar att maktrelaterade dimensioner, kopplade till exempelvis kön, sexualitet, landsbygd och stad samt etnisk bakgrund, behöver synliggöras och ifrågasättas för att finna de bästa lösningarna på dagens samhällsproblem. Med ett intersektionellt fokus, där maktdimensioner lyfts och utmanas, blir det även möjligt för fler grupper att bidra till samhällets utveckling och tillväxt. I samma artikel markerar hon även behovet av att ännu tydligare fokusera innovationsarbetet inte bara på teknik, utan även på tillvägagångssätt och organisation.⁷⁷

Flera forskare har studerat fördelningen av offentliga medel för innovation och företagande och vilka förutsättningar som finns för olika grupper att bidra till den ekonomiska tillväxt som skapas av dessa satsningar. Konstaterandet att kvinnor fått mindre del av stöden är gemensamt.⁷⁸ Malin Lindberg fördjupar analysen i en komparativ studie av regional utveckling i en glesbefolkad stad i norr och en tätbefolkad stad i syd, där hon noterar att i diskussionen av jämställdhetsproblem kvinnor nämns som en av flera "marginaliserade grupper". Andra grupper som också positioneras som marginaliserade i innovationsarbetet är unga och personer med funktionsnedsättningar, vilka tenderar att få mindre utrymme än andra inom innovationsområdet.⁷⁹

76. McKinsey & Company, *Delivering through diversity*, 2018, och, *Diversity matters*, 2015

77. Lindberg & Berg Jansson, "Regional social innovation", 2016

78. Jfr Petterson, "Support for women's entrepreneurship", 2012; Lindberg, "A striking pattern", 2012; Tillväxtverket, *25 år med kvinnors företagande*, 2015

79. Lindberg, "Relating inclusiveness and innovativeness", 2018

4.4 Nya sätt att diskutera tillväxt

Det har blivit en rörelse från tillväxt till hållbar tillväxt, hur en identifierar problemet har förändrats i och med de globala hållbarhetsmålen. (Intervju med Malin Lindberg, LTU)

Allt fler aktörer tar upp betydelsen av jämställdhet för tillväxt, något som beskrivs mer utförligt i kapitel 3.1. Det är också vanligt att aktörerna väljer att tala om hållbar tillväxt, snarare än tillväxt i sig. Detta kan vara en reaktion på den ganska omfattande kritik som tillväxtbegreppet har utsatts för, inte minst utifrån miljö- och jämställdhetsperspektiv, vilket beskrivs mer ingående i kapitel 1.3. Det kan också vara ett led i att allt fler av Sveriges tillväxtaktörer omorienterar sina verksamheter i enlighet med FN:s globala mål för hållbar utveckling i Agenda 2030. Detta innebär bland annat att tillväxt blir ett allt mindre dominerande mål för insatserna, till förmån för sociala mål som jämlikhet, jämställdhet, goda arbetsvillkor och hållbar konsumtion.⁸⁰

80. Se den svenska hemsidan för FN:s globala mål, www.globalamalen.se.

FN:s Generalsekreterare Ban Ki Moon uttryckte det så här, vid firandet av Internationella kvinnodagen 2008:

” Investing in women is not only the right thing to do. It is the smart thing to do. I am deeply convinced that, in women, the world has at its disposal, the most significant and yet largely untapped potential for development and peace. Gender equality is not only a goal in itself, but a prerequisite for reaching all the other international development goals, including the Millennium Development Goals.⁸¹

Flera av de intervjuade forskarna och representanterna för civilsamhället menar att begreppet hållbarhet fått en större tyngd i relation till tillväxt. Ett exempel som ges är hur Vinnova styr sina medel för att de ska bidra till att uppfylla Agenda 2030 och dess hållbarhetsmål.

Förenta Nationerna understryker att en nyckel för att nå målen på ett effektivt sätt är kvinnors företagande och entreprenörskap, vilket bidrar till såväl kvinnors välfärd och självförsörjning som samhällsekonomin i stort.⁸² Samma slutsats dras av Oxfam, som tydliggör betydelsen av kvinnors företagande som ett sätt att skapa välfärd och ekonomisk tillväxt men också öka kvinnors makt och självbestämmande, såväl inom olika ekonomiska marknader som inom samhället i stort.⁸³ Även Världsbanken markerar att det finns behov av nya och mer ”mjuka” värden när tillväxt mäts och följs upp.⁸⁴

Begreppet hållbar tillväxt används också av den svenska regeringen, som illustrerats ovan i kapitel 4.1. Samma attityd präglar även inställningen hos flera tillväxtaktörer i Sverige. En studie på regional nivå markerar att en utvidgning av tillväxtbegreppet, där även sociala dimensioner och ett synliggörande av regionens attraktivitet ingår, efterfrågas av både de regionala tillväxtaktörerna och entreprenörerna själva.⁸⁵ Liknande önskemål framförs i en studie av regionala variationer i den ekonomiska tillväxten i Storbritannien under perioden 1997–2010, vilken drar slutsatsen att effektivitets- och jämlikhetsspåren behöver kopplas samman, problematiseras och utvecklas tillsammans för att ge en mer inkluderande förståelse av begreppet hållbar tillväxt. I samma studie diskuteras även hur en sådan sammankoppling kan göras, lämpliga infallsvägar och vikten av att det ska vara möjligt att mäta även detta. Studien diskuterar även ett av de kanske vanligaste indexen som tagits fram för att mäta både sociala och ekonomiska faktorer, **Human Development Index**. Det togs fram av FN redan år 1990. HDI fångar faktorer som inkomstfördelning, hälsa, sysselsättning och utbildningsnivå i befolkningen, dock utan att synliggöra detta uppdelat på kön eller på regional nivå. Författarna argumenterar för en vidareutveckling av indexet och föreslår en ny beräkningsmodell som de kallar **Gender Sensitive Regional Index**. Detta är konstruerat med HDI som utgångspunkt, men till skillnad från HDI synliggör det även utvecklingen i ekonomin för kvinnor och män på regional nivå, vilket belyser förändringar i ekonomin och dess konsekvenser för såväl regioner i tillväxt som för regioner där ekonomin stagnerar eller krymper.⁸⁶

81. Citerad i EIGE, *Economic benefits of gender equality*, 2017, s.11

82. UN Women, *Annual report*, 2017

83. King m.fl., "Beyond participation", 2012

84. Världsbanken, *Gender equality and development*, 2012

85. E. Rosell, *Entreprenörskap som kommunikativ handling*, 2013

86. D. Perrons & R. Dunford, "Regional development, equality and gender", 2013

Samtidigt som man ser ökad vilja att föra samman tillväxtbegreppet med ett socialt och miljömässigt innehåll under paraplyet hållbarhet, finns det även en kritik mot detta, utifrån att de långsiktiga målen upplevs vara olika. Magdalena Petersson McIntyre som studerat ett stort innovationsprojekt, All Aboard, där konstruktionen av ett idébåtskoncept utvecklats utifrån ett genusperspektiv, framför exempelvis att jämställdhet och tillväxt utgår ifrån olika logiker. Där jämställdhet syftar till förändring av ojämställda och ojämlika förhållanden, syftar tillväxtarbetet på organisationsnivå i stället till att företeelser ska fungera bättre eller mer effektivt. Hon konstaterar också att de båda logikerna utgår ifrån olika problembeskrivningar och att det därför är nödvändigt att de båda ansatserna problematiseras och diskuteras i relation till varandra. Detta behöver ske både innan det konkreta arbetet i verksamheten påbörjas och medan det pågår för att en integrering av ansatserna ska lyckas att i realiteten föra arbetet framåt på både jämställdhets- och tillväxtområdet.⁸⁷

EIGE diskuterar de möjligheter som öppnas genom investering i kvinnodominerade sektorer och refererar ITUC, vars beräkningar visar att om länderna i OECD-området investerar 2 procent av BNP i omsorgssektorn kan de få utdelning i form av en ökning av antal arbetstillfällen på mellan 2,4 och 6,1 procent. Det motsvarar en ökning om nära 13 miljoner jobb i USA, 3,5 miljoner jobb i Japan, nära 2 miljoner jobb i Tyskland, 1,5 miljoner jobb i Storbritannien och 1 miljon jobb i Italien. De konstaterar även att en sådan ökning av antalet arbetstillfällen i sektorn är nödvändig för att möta en åldrande befolknings ökande behov av omsorgstjänster.⁸⁸

Beräkningar visar att om länderna i OECD-området investerar 2 procent av BNP i omsorgssektorn kan de få utdelning i form av en ökning av antal arbetstillfällen på 2,4–6,1 procent.

87. Petersson McIntyre, *Jämställdhet på köpet?*, 2014

88. EIGE, *Economic benefits of gender equality*, 2017, citing ITUC, *Investing in the care economy*, 2016

I **forskarintervjuerna** uttrycktes åsikten att det sätt på vilket jämställdhet och tillväxt diskuteras behöver utvecklas. Definitionerna av begreppen jämställdhet och tillväxt tas ofta för givna, men de behöver istället fyllas med innehåll genom att begreppen definieras i det sammanhang det gäller. De två begreppen har olika bakgrundsproblem, vilka behöver synliggöras, och mål sätts för de olika logikerna. Först på så sätt går det att på ett meningsfullt sätt föra samman begreppen. Är det t.ex. självklart att samma argument om tillväxt används av både offentliga och privata aktörer?

Fokus på vad jämställdhet och tillväxt betyder i konkreta sakfrågor efterfrågas. Till exempel påpekade Carina Larusson från Winnet:

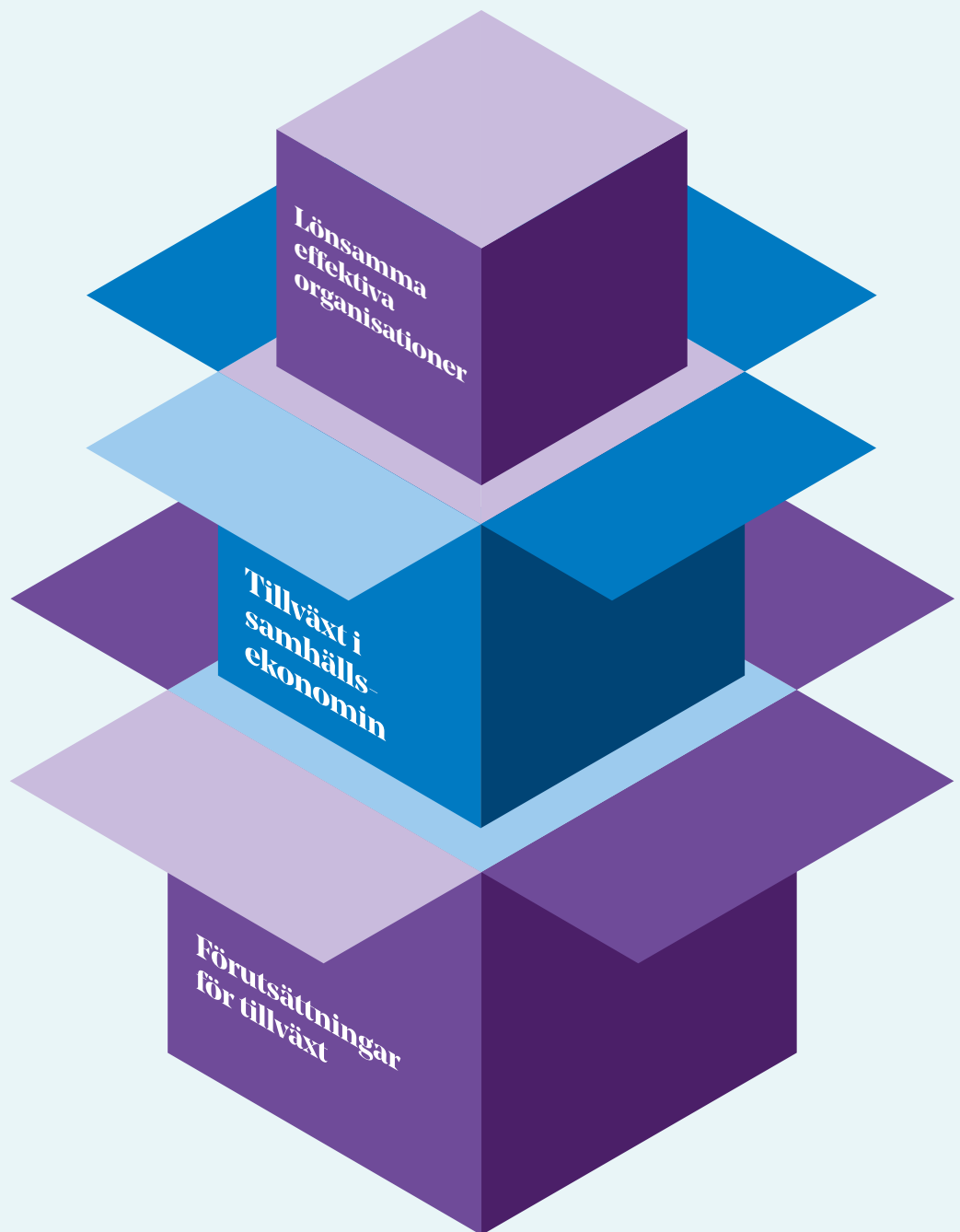

Sakfrågor lägger sig ofta könsblint framför jämställdhet. Man identifierar inte brukaren eller den som är konsument, man ser sakfrågan – här ska vi bygga en väg och den är till för alla.

Forskare som Malin Rönnblom och Kerstin Alnebratt efterfrågar också ett tydligare ansvar hos politiker när det gäller att formulera varför jämställdhet är viktig för tillväxt. Tydligare mål för jämställdhet behövs överlag för samtliga politikområden, men framför allt handlar det om att från politikernas håll tydliggöra vilka problem som jämställdhetsarbetet är ett svar på. För att göra det behöver problem som handlar om maktdimensioner och ojämlikhet synliggöras. De menar också att det finns en risk att tjänstemän som idag ansvarar för att utföra jämställdhetsarbete i regioner och landsting blir lämnade ensamma med uppdrag som är svåra att genomföra, om inte politiker tar ett högsta ansvar för ökad tydlighet och riktning i arbetet för jämställdhet och tillväxt. Samma forskare reflekterar också kring jämställdhetsintegrering som metod, som de menar fått ett alltför administrativt fokus. Analysen är att jämställdhetsbegreppet har tömts på innehåll och omvandlats till en form och en metod. Den kan hantera mindre justeringar av det som redan finns, medan större utmaningar utifrån samhällsproblem försvinner från agendan.⁸⁹

89. K. Alnebratt & M. Rönnblom, *Feminism som byråkrati*, 2016

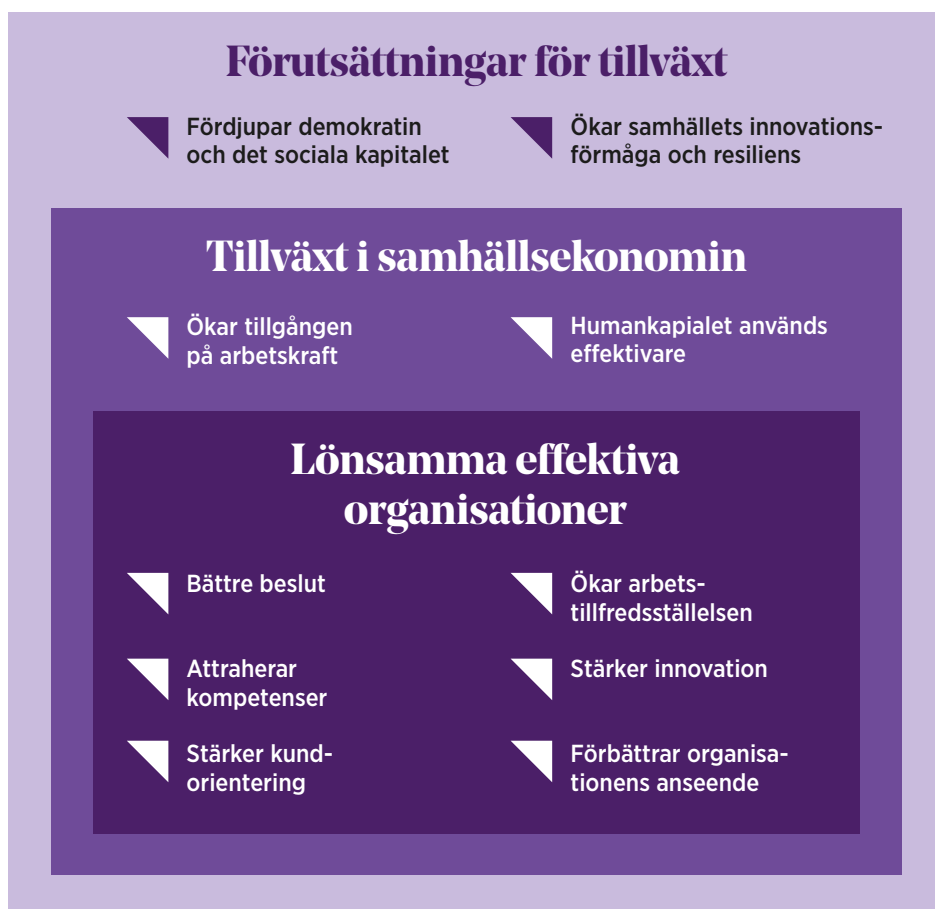
5

5 Avslutande diskussion

Denna kunskapsöversikt visar att jämställdhet bidrar till tillväxt, såväl på samhällsnivå som på organisationsnivå. Jämställdhet bidrar även till att skapa förutsättningar för långsiktigt hållbar tillväxt, genom att fördjupa demokratin och det sociala kapitalet samt öka samhällets innovationsförmåga och resiliens. Kunskapsöversikten visar att det har skett en förflyttning på området, där organisationer på både regional, nationell och internationell nivå i större utsträckning betraktar jämställdhet som en självklar och betydelsefull del i skapandet av hållbar tillväxt.

Jämställdhet – en hävstång för tillväxt

Figur 2. Jämställdhet som hävstång för tillväxt på olika nivåer.

Jämställdhet skapar tillväxt i samhällsekonomin

Kunskapsöversikten har konstaterat samband mellan jämställdhet och tillväxt på följande områden:

Ojämställdhet/ojämlighet bromsar tillväxt. Kunskapsöversikten visar att ojämlikhet har en negativ effekt på tillväxt. Studier som relaterar till industrialiserade länder indikerar att ojämställdhet kan ha en negativ inverkan på den ekonomiska utvecklingen, speciellt när det gäller utbildning och arbetskraftsdeltagande. Forskningen framhåller också att kvinnor och män inte har samma förutsättningar att bidra till tillväxt. När kvinnor inte har samma möjligheter att bidra som män, bidrar de mindre – genom färre arbetade timmar och genom arbetade timmar med lägre produktivitet än de annars skulle ha haft. Detta begränsar tillväxten, genom ett suboptimalt nyttjande av kvinnors arbetskraft och humankapital.

Jämställdhet ökar tillgången på arbetskraft. Jämställdhet på arbetsmarknaden är tillväxt-drivande och kvinnors ökade deltagande i arbetskraften har varit en starkt bidragande orsak till de nordiska ländernas höga tillväxt under de senaste 40–50 åren. Kvinnor arbetar deltid i större utsträckning än män och även ökad sysselsättning bland de som har ett arbete driver den ekonomiska tillväxten. När fler arbetar och bidrar till samhällets produktion ökar tillväxten. När arbete som tidigare gjordes obetalt i hemmet istället görs av anställda i organisationer skapas möjligheter till stora effektiviseringar samtidigt som möjligheter till innovation och specialisering mot olika kundgrupper och marknader skapas.

Jämställdhet gör att humankapitalet används effektivare: Jämställdhet bidrar till att alla får utveckla sig själva, och göra utbildnings- och yrkesval baserade på individuella intressen och förmågor i stället för normativa föreställningar om vad kvinnor och män kan och bör ägna sig åt. Detta ökar tillgången på talang och förmåga och bidrar till att varje person får utvecklas i enlighet med sin potential. På makronivå ger detta stora effekter, genom att arbetskraftens produktivitet ökar. Den ökade utbildningsnivån i OECD-området under perioden 1960–2007 förklarar ungefär hälften av tillväxten under dessa år och en stor del av denna tillväxtökning kan härledas specifikt till kvinnors ökade utbildningsnivå.

Jämställdhet skapar lönsamma effektiva organisationer

Jämställdhet leder till bättre beslut: Jämställda inkluderande grupper, som präglas av mångfald, fattar bättre beslut snabbare. Dessutom baseras besluten i större utsträckning på fakta och är mindre drabbade av kognitiv bias och grupptänkande. Det kan tyckas självklart att bra beslut leder till lönsamhet och bättre affärer, men både McKinsey & Company och Erik Larson hos Forbes konstaterar att bättre beslut samvarierar med förbättrade resultat.

Jämställdhet stärker kundorientering: Jämställda inkluderande grupper, som präglas av mångfald, är bättre på att hitta och utveckla behov hos hittills förbisedda kundgrupper, exempelvis kvinnor, hbtq-personer och etniska minoriteter, vilka står för en ökande del av konsumenternas köpkraft och kan öppna upp nya marknader för organisationen.

Jämställdhet stärker innovation: Jämställda inkluderande grupper, som präglas av mångfald, kan dra nytta av fler perspektiv, erfarenheter och strategier för problemlösning för att lösa komplexa problem. De tenderar att vara mer kreativa och innovativa än homogena grupper.

Jämställdhet attraherar bästa kompetensen: En jämställd och inkluderande arbetsplats, som präglas av mångfald, ökar organisationens möjligheter att attrahera, utveckla och behålla den arbetskraft den behöver för att lyckas. Jämställda organisationer med en personalgrupp som präglas av mångfald, har även tillgång till en större pool av talanger att rekrytera från och förmåga att upptäcka talanger hos fler.

Jämställdhet ökar arbetstillfredsställelsen: Jämställt och inkluderande ledarskap och styrning ökar samarbetsvilja och lojalitet i organisationen och minskar konflikter. En sådan miljö kan vara mer attraktiv för de anställda och leda till att organisationen får behålla sina anställda längre.

Jämställdhet förbättrar organisationens anseende: Socialt ansvarstagande är betydelsefullt och organisationer som får ett gott rykte på detta område kan dra nytta av ett förbättrat anseende som sträcker sig inte bara till dess anställda, utan även till kunder, leverantörer och det omgivande samhället. Det kan gynna affärerna och för vissa organisationer kan det även vara en fråga om överlevnad.

Jämställdhet skapar förutsättningar för tillväxt

Jämställdhet kan också bidra indirekt till tillväxt genom att skapa förutsättningar för tillväxt:

Jämställdhet fördjupar demokratin och stärker det sociala kapitalet: Företag gynnas av stabila institutioner och låg korruption, något som bidrar till att villkoren för företagandet är förutsebara och lika för alla. Det bidrar även till en generell tillit i samhället, vilket minskar transaktionskostnader och ökar förmågan till samarbete mellan människor såväl som mellan organisationer. Även på makronivå är korruption skadlig för ekonomin, inte minst genom att de medel som avsätts till investeringar i kapital till stor del förslösas i korruption och ineffektivitet. När fler grupper och perspektiv blir representerade på olika nivåer i samhället ökar transparensen och fler perspektiv bidrar till bättre beslut. Det minskar grogrunden för korruption och risken för snabba, omstörtande förändringar i samhället som minskar förutsebarheten och den institutionella stabiliteten.

Jämställdhet ökar samhällets innovationsförmåga och resiliens: Jämställdhet skapar förutsättningar för tillväxt genom att bidra till ökad innovationsförmåga och samhällelig resiliens. Samhällets förmåga till innovation, och att omvandla utmaningar till möjligheter, ökar när samhället är mer blandat och i varje del har tillgång till fler perspektiv, fler strategier för problemlösning och ökade möjligheter till samverkansprocesser över organisations- och sektorsgränserna. Detta är nära relaterat till den stärkta innovationsförmåga som pekas ut på organisationsnivå. Det är i grunden samma mekanismer och de bygger på det som händer i interaktionen mellan människor. När fler perspektiv och strategier för problemlösning tillämpas på komplexa problem, ökar förmågan att generera nya idéer. Det bidrar också till samhällets förmåga att övervinna och hantera utmaningar; dess resiliens ökar av jämställdhet.

Övriga observationer i kunskapsöversikten

En del observationer har också gjorts som inte demonstrerar direkta samband mellan jämställdhet och tillväxt, men som är intressanta för området.

Allt fler ser sambandet mellan jämställdhet och tillväxt som en självklarhet. Användningen av begreppet hållbar tillväxt har nått genomslag hos fler organisationer, inte minst sedan FN:s Agenda 2030-mål för hållbar utveckling lanserades i september 2015. I flera av de intervjuer vi gjort med forskare och praktiker nämns just dessa mål och de intervjuade anser att målen bidragit till en förflyttning i riktning mot att jämställdhet och tillväxt ses som naturliga kompanjoner i tillväxtarbetet. I denna kunskapsöversikt kan vi konstatera att jämställdhet bland allt fler aktörer betraktas antingen som en förutsättning för tillväxt, eller som en hävstång för ekonomin, där det är möjligt att investera i jämställdhet med utdelning i form av ökad ekonomisk tillväxt och ett bättre samhälle för invånarna.

Arbetet har gått framåt sedan 2011. I rapporten 2011 studerades även hur regionala aktörer och nationella aktörer inom angränsande politikområden arbetat med jämställdhetsintegrering. Resultatet visade att jämställdhetsintegreringen nått längst på strategisk nivå och i olika policydokument. På konkret nivå var arbetet ännu i sin linda i många organisationer. I uppdraget för denna rapport ingick inte någon uppföljande granskning av hur långt arbetet nått sedan 2011. Däremot kan vi konstatera att jämställdhetsintegreringen tagit flera steg framåt, inte minst genom inflytande från Europeiska socialfonden (ESF), där kraven på jämställdhetsintegrering, i kombination med utökad stöd för att sökande ska lyckas, har gett tydliga avtryck. Även inom Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF) har arbete med integrering av horisontella perspektiv utvecklats.

Jämställdhetens roll för innovativa regioner och landsbygder. Ett samband som inte går att beskriva utifrån befintlig forskning hör samman med attraktiva regioner. Flera intervjuade forskare, och även litteraturen, pekar på att jämställdhet och normer om landsbygden är centrala för regional attraktivitet, men det saknas forskning som kan påvisa direkta samband.

Forskningen har utvecklats sedan 2011 – är den mättad? Något som vi tydligt noterat är hur lite forskning som framkommit genom databassökningarna. Samma mönster var även tydligt när vi rekryterade forskare och praktiker som deltagare intervjuer. Flera forskare upp-gav att de inte längre arbetade med detta område och att de heller inte kände till andra som gjorde det. En föreslagen anledning var att det kan saknas resurser för, och efterfrågan på, ekonomisk forskning med genusperspektiv. Det är osäkert om detta berodde på att vi enbart talade med ett fåtal forskare, och situationen skulle se annorlunda ut om vi hade intervjuat fler och andra forskare. Av litteraturöversikten förefaller det som att kunskapsutvecklingen om jämställdhetens påverkan på ekonomisk tillväxt i stället tagits över av internationella organisationer och konsultföretag. Detta skulle eventuellt kunna tyda på att de första stegen tagits i en implementeringskedja inte bara i Sverige, utan även på internationell nivå, där forskningsresultat görs mer praktiskt relevanta för policyskapare på internationell, nationell och regional nivå. Kanhända är behovet av ”bevis” för samband mellan jämställdhet och tillväxt mättat. Kunskapsöversikten visar även att flera av dessa organisationer beskriver projekt de driver eller konkreta policyförslag som de förespråkar att olika nationalstater gör till nationell politik.

Nya behov av kunskap och praktik. De intervjuade ombads att se framåt och ta ställning till vilka typer av kunskap och praktiskt arbete som kommer att behövas för att även på sikt lyckas att skapa en jämställd arbetsmarknad och jämställd tillväxt. Några av de frågor som särskilt nämndes var:

- **Hur fungerar jämställdhet och tillväxt tillsammans?** Vad händer i det praktiska arbetet när dessa perspektiv kombineras?
- **Artificiell intelligens och digitalisering** är morgondagens stora utmaning. Men IT är en kraftigt mansdominerad sektor, så vi bygger upp en samhällsviktig sektor med nästan bara män. Hur integrerar vi kvinnorna i AI-utvecklingen?
- **Det finns en stor och kvarstående outvecklad potential** i kvinnors företagande och innovation. Hur kan förutsättningarna för företagande och innovation utvecklas för att tillvarata kvinnors drivkrafter, idéer och kompetenser i samma utsträckning som mäns?
- **Ohälsa, och särskilt psykisk ohälsa,** är en av de största samhällsutmaningarna och utgör en stor kostnad, både för individer och samhälle. Kvinnors ohälsa är högre än mäns, både bland unga och vuxna. Hur kan samhället bättre främja hälsa och motverka ohälsa bland alla sina invånare?
- **På vilket sätt samspelar** jämställdhet med utmaningar för den framtida regionala utvecklingen?

Nya utmaningar – fira framgångar, sprid kunskap och engagemang och bevaka innehållet

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att kunskapen om sambanden mellan jämställdhet och tillväxt har utvecklats sedan 2011, både i Sverige och internationellt. Kunskapen om att det finns ett positivt samband mellan jämställdhet och tillväxt har anammats av fler aktörer och Agenda 2030 har skapat en plattform för att eftersträva andra mål än enbart ekonomisk utveckling i offentliga satsningar på tillväxt, företagande och innovation. Samtidigt tar implementering tid och det tillkommer ständigt nya aktörer och personer som behöver nås av kunskapen och inspireras att vilja bidra till jämställd tillväxt. I detta kan man särskilt nämna spridningen till kommuner, som lokalt arbetar med att skapa tillväxtförutsättningar för företag, och de regioner (tidigare landsting) som under perioden tagit över de regionala tillväxtfrågorna.

Under intervjun med en av forskarna reflekterade hon över jämställdhetsintegrering som fenomen och risken att jämställdhetsarbetet töms på innehåll, när fokus ligger på rutiner och arbetssätt snarare än en problematisering av maktförhållanden och skillnader i tillgång till makt, resurser och offentlig service. Det ger anledning att återvända till Carol Bacchi och hennes ansats "What's the problem".⁹⁰ Med hennes ansats kan vi utgå ifrån den aktuella verksamheten och ställa frågan "Utifrån ett jämställdhetsperspektiv – vilka problem finns inom detta område?". Detta bidrar till att arbetets inriktning avgörs av själva verksamheten och dess problem och möjligheter, snarare än administrativa rutiner. Det ökar möjligheterna att nå längre inom både jämställdhet och tillväxt och att dra nytta av de investeringar som offentliga, privata och ideella aktörer, och en mångfald av enskilda invånare, gör för en jämställd tillväxt på olika nivåer i samhället.

Kunskap om hur jämställdhet och tillväxt samverkar kan utvecklas i de uppdrag och satsningar som görs genom Tillväxtverket. Här finns utrymme att utforska och utveckla det rapporten beskriver – att det finns ett samband mellan jämställdhet och tillväxt. Hur kan olika regionala tillväxtsatsningar bäst utnyttja de sambanden? Frågan om hur det görs på bästa sätt kan utforskas både i uppdrag där jämställdhet har ett särskilt fokus, t.ex. i regeringsuppdraget Jämställd regional tillväxt, men i hög grad även i uppdrag av allmän tillväxtkaraktär.

90. C. Bacchi, Women, policy and politics, 1999

Referenser

- Alataş, S. & Çakir, M.** The effect of human capital on economic growth: A panel data analysis. *Yönetim Bilimleri Dergisi / Journal of Administrative Sciences*, vol. 14, no. 27 (2016), 539–555.
- Alebratt, K. & Rönnblom, M.** Feminism som byråkrati: Jämställdhetsintegrering som strategi. Stockholm: Leopard förlag, 2016.
- Alsos, G.A., Hytti, U. & Ljunggren, E.** (red.). Research handbook on gender and innovation. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2016.
- Andersson, M., Boschma, R., Hartog, M. & Lindholm Dahlstrand, Å.** Studenter, spin-offs och diversifiering: Regionala mönster och storstadsfördelar. I *Det innovativa Sverige 2: Innovation och attraktion i stad och på landsbygd*. Stockholm: ESBRI, 2015, 41–63.
- Andersson, S., Amundsdotter, E., Svensson, M., Franzén, C. & Däldehöj, A-S.** (2012). *Genusmedvetet ledarskap: Resan från ickefråga till tillväxtfråga*. Malmö: Liber, 2012.
- Andersson, S., Berglund, K., Thorslund, J., Gunnarsson, E. & Sundin, E.** (red.). Promoting innovation: Policies, practices and procedures. Stockholm: Vinnova, 2012.
- Andrén, T.** Ekonomisk jämställdhet mellan kvinnor och män: en kunskapsöversikt. *Specialstudie no. 31*. Stockholm: Konjunkturinstitutet, 2012.
- Bacchi, C.** Women, policy and politics: The construction of policy problems. London: Sage, 1999.
- Backman, M. m.fl.** Tillgänglighet, innovationsprocesser och tillväxt. Jönköping: Jönköping International Business School, 2015.
- Backman, M. m.fl.** Mångfald och innovationer i urbana regioner. I *Det innovativa Sverige 2: Innovation och attraktion i stad och på landsbygd*. Stockholm: ESBRI, 2015, 21–39.
- Bosma, N.S., Stam, F.C. & Terjesen, S.A.** Advancing public policy for high-growth, female, and social entrepreneurs. *Public Administration Review*, vol. 76, no. 2 (2016), 230–239.
- Chuna Neves, P., Afonso, O. & Tavares Silva, S.** A meta-analytic reassessment of the effects of inequality on growth. *World Development*, vol. 78 (2016), 386–400.
- Cuberes, D., Teignier, M.** (2014) Gender equality and economic growth: a critical review. *Journal of International Development* 26, 260–276.
- Danilda, I. & Granat Thorslund, J.** (red.). *Innovation & gender*. Västerås: Vinnova, 2011.
- EIB (Europeiska investeringsbanken).** Hemsida. www.eib.org/en/projects/initiatives/gender/index.htm
- EIGE (European Institute for Gender Equality).** Economic benefits of gender equality in the European Union: Literature review: Existing evidence and methodological approaches. 2017. <https://eige.europa.eu/rdc/eige-publications/economic-benefits-gender-equality-european-union-literature-review-existing-evidence-and-methodological-approaches>.
- FN. Globala mål.** Svensk hemsida. <https://www.globalamalen.se>
- Hsieh, C., Hurst, E., Jones, C. & Klenow, P.** The allocation of talent and U.S. economic growth (Working Paper, 18693). Cambridge MA: National Bureau of Economic Research, 2013.
- Internationella valutafonden.** Women, work, and the economy: Macroeconomic gains from gender equity. Washington: IMF, 2013.

Kabeer, N. Gender equality, economic growth and women's agency: The "endless variety" and "monotonous similarity" of patriarchal constraints. *Feminist Economics*, vol. 22, no. 1 (2016), 295–321.

King, S., Sintes, H. & Alemu, M. Beyond participation: Making enterprise development really work for women. *Gender & Development*, vol. 20, no. 1 (2012), 129–144.

Larson, E. New research: Diversity + inclusion = better decision making at work. *Forbes* (september 2017).

Lindberg, M. & Johansson, A. Gender-sensitive business counselling: Changing gendered patterns and understandings of entrepreneurship. I *Technology, commercialization and gender: A global perspective*, P. Wynarczyk & M. Ranga (red.). Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2017.

Lindberg, M. A striking pattern: Co-construction of innovation, men and masculinity in Sweden's innovation policy. I *Promoting innovation: Policies, practices and procedures*, S. Andersson m.fl. (red.). Stockholm: Vinnova, 2012, 47–67.

Lindberg, M. From exclusion to inclusion in public innovation support? Innovative practices in bottom-up networks. *Scandinavian Journal of Public Administration*, vol. 18, no. 4 (2014), 91–107.

Lindberg, M. Relating inclusiveness and innovativeness in inclusive innovation. *International Journal of Innovation and Regional Development*, vol. 8, no. 2 (2018), 103–119.

Lindberg, M., Tengqvist, A. & Sevedag, V. Social innovation i Europeiska socialfonden. Stockholm: Forte & Svenska ESF-rådet, 2018.

Lindberg, M. & Berg Jansson, A. Regional social innovation: Pinpointing socially inclusive change for smart, inclusive and sustainable growth in European regional development policy. *International Journal of Innovation and Regional Development*, vol. 7, no. 2 (2016), 123–140.

Löfström, Å. Gender equality, economic growth and employment. Stockholm: Regeringskansliet, 2009.

Magnusson, E., Rönnblom, M. & Silius, H. (red.). *Critical studies of gender equalities: Nordic dislocations, dilemmas and contradictions*. Göteborg: Makadam, 2008.

Malmström, M. & Johansson, J. *Under ytan: hur går snacket och vem får pengarna II?* Stockholm: Tillväxtverket, 2015.

Malmström, M., Johansson, J. & Wincent, J. We recorded VCs' conversations and analyzed how differently they talk about female entrepreneurs. *Harvard Business Review*, 0017-8012 (2017).

Malmström, M., Johansson, J. & Wincent, J. Gender stereotypes and venture support decisions: How governmental venture capitalists socially construct entrepreneurs' potential. *Entrepreneurship*, vol. 41, no. 5 (2017), 833–860.

Malmström, M., Voitkane, A., Johansson, J. & Wincent, J. When stereotypical gender notions see the light of day, will they burst? Venture capitalists' gender constructions versus venturing performance facts. *Journal of Business Venturing Insights*, vol. 9 (2018), 32–38.

Mankiw, G., Romer, D., & Weil, D. A contribution to the empirics of economic growth. *The Quarterly Journal of Economics*, vol. 107, no. 2 (1992), 407–437.

McKinsey & Company. *Diversity matters*. New York, 2015.

McKinsey & Company. A business case for women, *The McKinsey Quarterly*, (September 2008).

McKinsey & Company. *Delivering through diversity*. New York, 2018.

McKinsey Global Institute. *The power of parity: How advancing women's equality can add \$12 trillion to global growth*. New York: McKinsey & Company, 2015.

- Moorhouse, E.** The many dimensions of gender equality and their impact on economic growth. *Forum for Social Economics*, vol. 46, no. 4 (2017), 350–370.
- Nählinder, J., Tillmar, M. & Wigren, C.** Towards a gender-aware understanding of innovation. *International Journal of Gender and Entrepreneurship*, vol. 7, no. 1 (2015), 66–86.
- North, D.** *Institutions, institutional change and economic performance*. Cambridge: Cambridge University press, 1990.
- OECD (2012).** *Closing the Gender Gap: Act Now*. Paris: OECD.
- OECD.** Is the last mile the longest? Economic gains from gender equality in Nordic countries. Paris, 2018. <https://doi.org/10.1787/9789264300040-en>
- Perrons, D. & Dunford, R.** Regional development, equality and gender: Moving towards more inclusive and socially sustainable measures. *Economic & Industrial Democracy*, vol. 34, no. 3 (augusti 2013), 483–499.
- Perrons, D.** Regional disparities and equalities: Towards a capabilities perspective? I *Handbook of local and regional development*, A. Pike, A. Rodrigues-Pose & J. Tomaney (red.). London: Routledge, 2011.
- Petersson McIntyre, M.** *Jämställdhet på köpet? Marknadsfeminism, innovation och normkritik*. Stockholm: Vinnova, 2014.
- Pettersson, K.** Support for women's entrepreneurship: a Nordic spectrum. *International Journal of Gender and Entrepreneurship*, vol. 4 no. 1 (2012), 4–19.
- Pritchett, L.** The tyranny of concepts: CUDIE (Cumulated Depreciated Investment Effort) is not capital. *Journal of Economic Growth*, no. 5 (December 2000), 361–384.
- Raver, J.L. & Gelfand, M.J.** Beyond the individual victim: Linking sexual harassment, team processes, and team performance. *Academy of Management Journal*, vol. 48, no. 3 (2005), 387–400.
- Regeringskansliet.** *Handlingsplan för en jämställd regional tillväxt 2012–14*, Stockholm, 2012.
- Rosell, E.** *Entreprenörskap som kommunikativ handling, skapande av interaktion, uppmärksamhet och manifestationer*. Diss. Växjö: Linnaeus University Press, 2013.
- Rönblom, M.** *Ett urbant tolkningsföretårde? En studie av hur landsbygd skapas i nationell policy*. Umeå centrum för genusstudier, Umeå universitet, 2014.
- SBU (Statens beredning för medicinsk och social utvärdering).** *Utvärdering av metoder i hälso- och sjukvården och insatser i socialtjänsten*. Stockholm: SBU, 2017. <https://www.sbu.se/contentassets/d12fd955318f4feab3709d7ebcc9a72b/sbushandbok.pdf>
- Schilirò, D.** A glance at Solow's growth theory. *Journal of Mathematical Economics and Finance*, vol. 3 (2017), 83–103.
- Schön, L.** *Vår värld's ekonomiska historia. D. 2, Den industriella tiden*. Stockholm: SNS förlag, 2010.
- Solow, R.** A contribution to the theory of economic growth. *The Quarterly Journal of Economics*, vol. 70, no. 1 (1956), 65–69.
- Solow, R.** Technical change and the aggregate production function. *The Review of Economics and Statistics*, vol. 39, no. 3 (1957), 312–320.
- Stenbacka, S.** *Män utanför städerna: om konstruktionen av rurala maskuliniteter och identiteter under förändring*. Bilaga 12 i SOU 2014:6 *Män och jämställdhet*. <https://www.regeringen.se/contentassets/6e2024c9c99948bfa052224089272c0e/man-och-jamstallldhet-bilaga-12-sou-20146>

- Strategy&**. Empowering the third billion: Women and the world of work in 2012. PwC, 2012.
- Sundin, E.** Entrepreneurship, innovation and gender: The construction of projects for entrepreneurship and innovation in the healthcare and care sectors. I Promoting innovation: Policies, practices and procedures, S. Andersson m.fl. (red.). Stockholm: Vinnova, 2012, 155–172.
- Svensson, L.** Vinna och försvinna? Drivkrafter bakom ungdomars utflyttning från mindre orter. Linköping: Linköpings universitet, 2006.
<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:21857/FULLTEXT01.pdf>
- Svensson, L.** (red.). Lämna eller stanna? Valmöjligheter och stöd för unga i "resten av Sverige". Lund: Nordic Academic Press, 2017.
- Swan, T.** Economic growth and capital accumulation. Economic Record, vol. 32 (1956), 334–361.
- Tillväxtanalys.** Jämställdhet och integration i ett regionalt perspektiv. Östersund: Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser, 2012.
- Tillväxtverket.** Att välja jämställdhet. Stockholm, 2011.
- Tillväxtverket.** 25 år med kvinnors företagande: Från osynligt till drivkraft för tillväxt. Stockholm, 2015.
- UN Women.** Annual report 2016–2017. New York, 2017.
- Världsbanken.** Gender equality and development (World development report 2012). Washington, 2012.
- Världsbanken.** Women, work, and the economy: Macroeconomic gains from gender equity (MIF Staff Discussion Note, SDN/13/10). Washington, 2013.
- Världsbanken.** Does gender inequality hinder development and economic growth? Evidence and policy implications (Policy Research Working Paper 6369, PS6369). Washington, 2013.
- Wincent, J., Ylinenpää, H., Anokhin, S. & Grauers Berggren, Y.** Att mäta innovationsutveckling i svenska regioner. I Det innovativa Sverige 2: Innovation och attraktion i stad och på landsbygd. Stockholm: ESBRI, 2015, 65–84.
- Winnet Skåne.** Kvinnors och mäns liv i Skåne: Ett fördjupat jämställdhetsperspektiv på den regionala utvecklingsstrategin för Skåne. Lund, 2015.

Genomförda intervjuer

Följande forskare, experter och praktiker har intervjuats inom ramen för uppdraget:

1. **Malin Lindberg**, Luleå tekniska universitet
2. **Malin Rönnblom**, Karlstads universitet
3. **Åsa Löfström**, Umeå universitet
4. **Gunnel Forsberg**, Stockholms universitet
5. **Anne-Charlott Callerstig**, Örebro universitet
6. **Rosi Hoffer**, Tillväxtverket
7. **Camilla Wagner**, Sveriges kvinnolobby
8. **Carina Larusson**, Winnet Västra Götaland
9. **Jeaneth Johansson**, Luleå tekniska universitet

